

Poštnina plačana v gotovini.

ZIVLJENJE IN SVET

PRIZOR IZ SLOVENSKEGA ALPINSKEGA FILMA »TRIGLAVSKE STRMINE«

1 9 L J U B L J A N A 3 2

štev. 25.

18. decembra.

Knjiga 12.

ZIVLJENJE IN SVET — Ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA, mesečno 6 kron. AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — ROKOPISI SE NACELNO NE VRAČAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

VSEBINA št. 25: Bodočnost evropskih narodov. — Znanost v poljedelstvu. — Dr. Božo Škelj: Bergensbanen. — Gustav Meyrink †. — Eugene Brieux †. — Fr. Škodlar: Triglavske strmine. — Šhke iz življenja in sveta. — Pantelejmon Romanov: Njeni pogoji (konec). — Poslednji cigani v Evropi. — Prof. dr. M. Low: Podobe iz sanj. — Človek in dom. — Fotoamater. — Ceste in uspešen boj proti prahu. — Umetno srce. — Zmote, ki se ne dajo iztrebiti. — Tri minute potovanja. — Znamke pripovedujejo. — Šah. — Modne norosti po vojni. — Humor.

Modne norosti po vojni

Naglo je minulo štirinajst povojnih let in še preden smo se dobro zavedli — smo se znašli sredi splošne krize in gospodarskih stisk; prav malo je še spominov izza svetovnega požara, ki ne bi bili v teku let obledeli skoraj do pozabljenja. Zob časa je dobro opravil svoje delo; na pomoč so mu prišli ljudje sami, ki so si še po svoje prizadevali, da je šlo hitreje. Vsaka doba ima svoje muhe in tudi povojna jih je imela celo vrsto. Menda prav ti pojavi niso bili brez pomena takrat, kadar je bilo treba zabrisati še zadnje sledove o grozotah svetovne vojne in se čim bolj okleniti lepote in užitkov brezskrbnega življenja v miru in blaginji. Vsaj do tedaj, ko nas je zajela — kriza...

V prvi povojni dobi, ko je še vse živelo v nekakšni omotici po strašnih posledicah vojne, so se ljudje skoraj strastno oprijeli spiritizma. Množica onih, ki se jim svojci niso vrnili z bojnih poljan, je pač želela, da bi še enkrat spregovorila z njimi besedo slovesa in tolažbe. Spiritizem je vzcvetel; prišli pa so goljufi in avanturisti, ki so ga ponižali in osramotili kot blago za denar. Kljub temu so imele spiritistične seje dolgo veliko udeležbo; ko so oblasti zaprle številne lažne izkoriščevalce, so se ljudje po malem pomirili. Potem pa spiritizem ni bil več moderen...

Toda ljudje so še zmerom iskali, kako bi rešili življenjsko uganko. V tej stiski so si izbrali za tolmača grafologe, ki naj bi jim iz pisemskih potez prorokovali veliko bodočnost. Saj je nekaj resnih mož tudi temeljito dokazalo znanstveno vrednost grafologije. Toda spet so prišli izkoriščevalci in goljufi, ki so tudi to mlado znanost poteptali v laž in zablodo. Sicer pa so polagoma prihajali časi inflacije, denarja je bilo vedno več; zaslužek je bil

velik, izdatki še večji in kdor je živel v tem znamenju, je hotel res kaj užiti.

Tako je prišlo, da so se ljudje — kajpa s primernim zaslužkom in »zdravim« smislom za »sodobno« zapravljanje — navdušili za goloto. V barjih in kabaretih, kinematografih in operetah je moralo čim več nastopati — go!o. Prav kmalu — ljudje so res muhasti — pa je bilo občinstvu tega dovolj in prireditelji so morali svoje »zvezdnice« — vsaj deloma — zopet obledeti. Nekaj ostankov takratnega navdušenja za goloto se je preko vseh ovir ohranilo še do danes, »moderno« pa to ni več.

Novo modno nezmisel je dobila evropska celina iz Anglije. Nekako pred šestimi leti je preplavila ves civilizirani svet križaljka. Časopisa brez križaljke sploh ni nihče pogledal; sicer pa ni nihče čital novosti, temveč vsak je samo iskal besede za izpolnitev križalk. Vse je naenkrat iskalo imena egiptskih kraljev s 5 črkami, iznajditelja dežnika, svetopisemske in bajeslovne pojave ter dobre in slabe lastnosti. Vse je bilo kar čez noč učenó in vse je moralo reševati križaljke. Počasí pa so tudi križaljke našle pot med staro šaro; kolikor jih vidimo danes, niso več takšne, da bi jih človek ne mogel prezreti.

Ljudje pa so medtem oboleli za drugo »norostjo«. Iz domovine Baskov, visoko gori v Pirenejih, je nekdo prinesel med civilizirani svet novo igro na karte, tako zvani »rommy« (izg. rémi). Kmalu nato ni bilo kavarne niti večerne družbe, v zasebnem stanovanju, kjer bi ne premetavali »rommy«. Ko ni bilo več kratkočasno, so si iznajdljivi pristaši izmislili nove variacije, in zato se je — dasi razmeroma red-

(Nadaljevanje na predzadnji strani).

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 25.

LJUBLJANA, 18. DECEMBRA 1932.

KNJIGA 12.

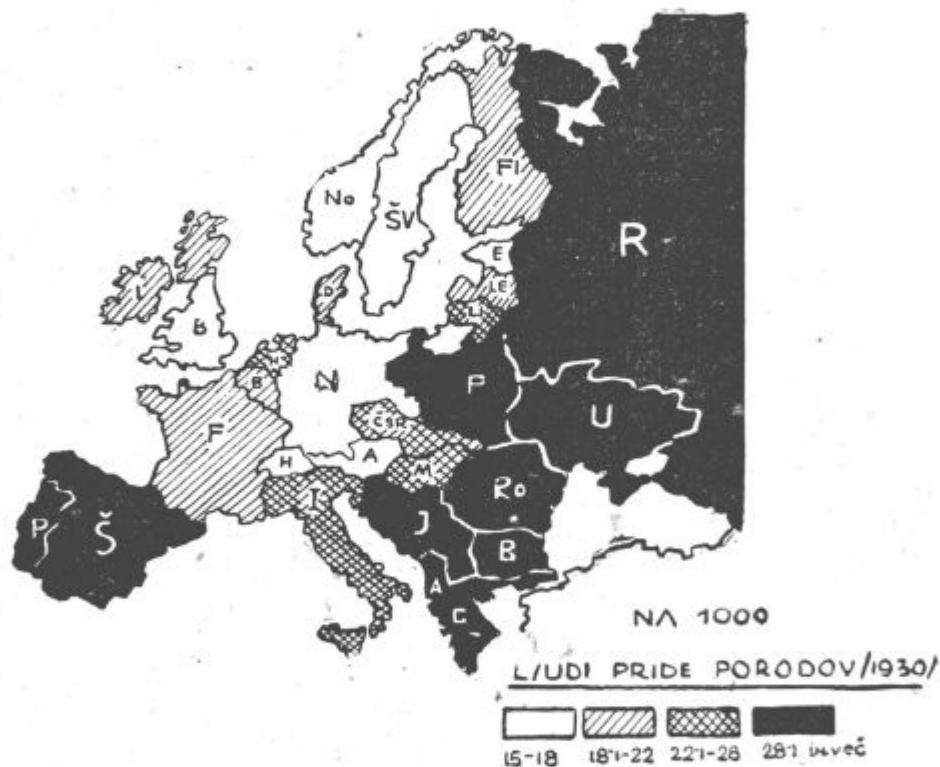
NA VRHU TRIGLAVA

Prizor iz slovenskega alpinskega filma »TRIGLAVSKE STRMINE« (glej str. 649)

Bodočnost evropskih narodov

Nemški populacijski statistik dr. R. Lotze je v založbi »Kosmos« izdal krajše delo, v katerem opozarja nemški narod na dejstvo naravnost katastrofalnega zmanjševanja porodov v vseh nemških deželah. Podrobneje je obdelal samo Nemčijo, da pa se vidi nazadovanje v pravi luči je v zvezi s tem omenil tudi podatke o drugih evropskih narodih. Ti za Nemce nikakor niso tolažilni, v kolikor

dognal, da slednja številka nikakor ne kaže pravega stanja. Za ohranitev današnjega stanja, t. j. 64 milijonov prebivalcev bi morala vsaka nemška družina imeti vsaj 3.2 otrok. Absolutno število porodov v Nemčiji pa je za 20% manjše, nego bi moralo biti, ako bi na vsako družino odpalo 3.2 otrok, kolikor je neobhodno potrebno za vzdrževanje prebivalstva na isti višini. Po vsej verjetnosti bo znašala ta razlika v Nemčiji

se tičejo populacijskega gibanja pri Romanih, naravnost grozeče pa so številke, ki jih v tem pogledu izkazujejo slovanski narodi.

Za temelj svojemu razglabljanju je dr. Lotze vzel podatke o množitvi nemškega prebivalstva od 1841 do 1931. Iz teh se razvidi, da se je prirodni prirastek nemškega naroda (razlika med rojstvi in smrtnimi primeri) pred vojno gibal med 1,1 in 14,7 na tisoč oseb, po vojni pa je samo l. 1920. in 1921 dosegel 10,7 ‰, oziroma 11,3 ‰, kasneje pa je rapidno padal skoraj vsako leto za 1 ‰, tako da je lani znašal le še 4,8 ‰. Pri podrobnem raziskovanju pa je nemški učenjak

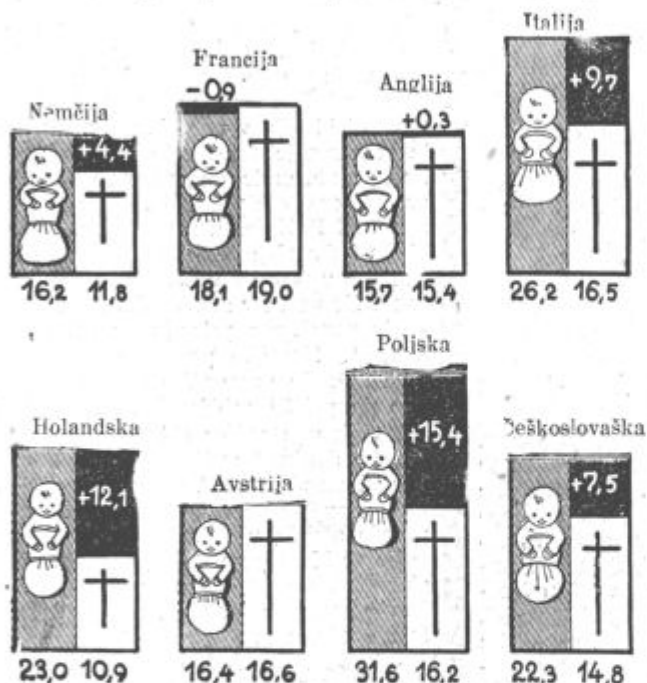
letos celo 25%. »Kljub prirodnemu prirastku 4,8 ‰ na leto«, pravi dr. Lotze, »smo Nemci v resnici že številčno pojemajoč narod.«

Tega vznemirjajočega stanja je v veliki meri kriva obilica velemest v Nemčiji, ki požirajo tisoče in tisoče priseljenec, sama pa nimajo toliko sile, da bi vsaj lahko vzdrževala število na isti višini. Porast prebivalstva je v celoti pripisati priseljevanju, ki mora vrhu tega še izenačevati populacijski primanjkljaj velemest. Na čelu velikih mest, ki izkazujejo najmanjše porodne številke stoji nemška prestolnica. Berlinska porodna številka je bila za leto 1931. le 8,7 ‰,

smrtni primeri pa so izkazali 11,3‰. Berlin je najmanj plodovito velemesto; 1930. je imel Dunaj 10, Pariz 14,7, London 15,8, Moskva pa 25 porodov na vsakih 1000 prebivalcev. Nemška prestolnica ima torej le dve petini onega števila otrok, ki so potrebni za vzdrževanje današnjega skupnega števila 4 milijonov prebivalcev. Ako bi se dal zapreti ves dotok priseljavanja, bi padel Berlin čez 30 let na 3 milijone prebivalcev, okoli 1.

gre to na račun tujega življa, v Poruhrju zelo mešanega, v Šleziji pa poljskega. Po izsledkih drugega nemškega demografa je 35 do 45 mestnih družin v nemških deželah brez otrok. Manjša mesta se presenetljivo približujejo velikim v pogledu porodov in so tudi že pasivna, le podeželje ima še toliko otrok, da vzdržuje lahko nivo svojega števila, obenem pa še krije primanjkljaj v mestih.

Največje nazadovanje se opaža pri

Vsi podatki so proračunani na 1000 prebivalcev in na eno leto

Živi rojeni

Smrtni primeri

Presežek porodov

2000. pa bi že ne bil več milijonsko mesto.

V drugih nemških velemestih razmere niso dosti boljše. Lanj so Draždane izkazale 9,6, Frankfurt ob Meni 10,2, Lipsko 10,6, Hanover 10,7, Monakovo 10,8, Stuttgart 10,9 in Hamburg 11,4 porodov na 1000 prebivalcev. Kakor v Berlinu, tako je bila tudi v Draždanah in v Monakovem številka umrljivosti večja nego porodna številka. Samo nekatera mesta v Poruhrju in v Gornji Šleziji so izkazala porodne številke, ki presegajo za ohranitev potrebni minimum. Gelsenkirchen 17,5, Oberhausen 18,4, Gliwice 18,1 in Zabrze (Hindenburg) 19,7. Seveda

nemških Židih, ki so bili že l. 1928. močno pasivni, porodov je bilo pri njih 10,8, smrti pa 14,2 na tisoč oseb. Židje tedaj izumirajo. Protestantski zakoni so imeli od l. 1920. do 1926. povprečno 195 otrok na tisoč družin, pri katoliških pa so jih naštel 273. Glede družabne stopnje družin pada število otrok v tem le redu: najmanj jih imajo višji uradniki, tovarnarji in častniki, nekoliko več srednji uradniki, trgovci in učitelji, še več nižji uradniki, rokodelci in kvalificirani delavci, največ pa neizučeni delavci. To sliko so podala raziskavanja v Stuttgartu, vendar je razlika med najvišjo in najnižjo socialno stopnjo majhna: 2,37 do 2,62.

Iz grafično predstavljenih podatkov za prvo četrtletje 1932 je razvidno, da se je stanje v Nemčiji nekoliko izboljšalo, v Franciji, ki ima ogromno številko umrljivosti, pa se je znatno poslabšalo. Tudi Avstrija ima upadek, medtem ko se Anglija komaj še drži na površju z neznatnim prirastkom. Zanimivo je primerjati številke Holandske, ki ima zaradi majhne umrljivosti večji prirastek ko Italija, dasi ima slednja več porodov. Holanci so v srednji Evropi sploh presenetljiva izjema; vse okoli njih se opaža težnja padanja rojstev, oni pa se krepko drže na visoki stopnji porodov in se odlikujejo po majhni umrljivosti. Upoštevane so samo države, ki izdajajo redna četrtletna poročila.

Opisani položaj nemškega naroda postane naravnost obupen, ako pa primerjamo s položajem drugih narodov Evrope. Francija je bila drugim državam dolgo svarilen primer, ker se je pri nji najprej izkazala škodljivost omejevanja porodov. V dobrih 40 letih (od 1871—1914) se je nje prebivalstvo dvignilo le od 36 na 39 milijonov, med tem ko je Nemčija v isti dobi poskočila od 41 na 69 milijonov. Danes ima Francija 18.1 porodov na 1000 oseb, umrljivosti pa 15.7, prirodni prirastek znaša tedaj le 2.4‰. Od l. 1890. je njena rodna številka sicer padla za 6.5‰, zato pa se je umrljivost v isti dobi znižala za 8.7‰. L. 1930. je absolutna francoska rodna številka (18.1) prvič prekosila nemško (17.5).

Velika Britanija je v populacijskem pogledu zelo slična Nemčiji. Angleška rodna številka je bila sicer l. 1930. še nekoliko nižja od nemške, dr. Lotze pa je prepričan, da bo letos položaj obraten. Med severnjaškimi državami je švedska dosegla najnižjo rodno številko vse Evrope. Bogata švedska, ki ni bila v vojni in ki ima dovolj prostora še za sto in sto tisoče novih državljanov, izkazuje le 15.4‰ rojstev! Norveška je le neznatno boljša (17.3). Iz priobčene grafične karte je razvidno, da spadajo med najmanj plodovite narode ravno Germani: Nemci, Avstrijci, Švicarji, Angleži brez Škotov in Ircev, Švedi in Norvežani, na vzhodu protestantski Estonci. Naslednjo skupino tvorijo katoliška Francija, Belgija in Irska ter protestantske dežele: Škotska, Danska, Finska in Latvija. Tretja skupina je versko in plemensko zelo mešana: Italija, Češkoslovaška, Madžarska, Holandska in Litva. Več ko 28‰ porodov imajo romanske dežele Španija (29), Portugalska (32.8) in Romunija (34.6), slovanske Poljska (32.8), Jugoslavija, Bolgarija in Rusija (39.8).

Podatki našega ljudskega štetja iz l. 1931. še niso objavljeni, dasi so do podrobnosti že obdelani. V desetletju od 1921 do 1931 se je prebivalstvo naše kraljevine pomnožilo za 1,945.000 duš in je znašalo lani 13,929.988 duš. Prirodni prirastek (razlika med rodnostjo in umrljivostjo) dosega pri nas 16.23‰ na leto, ki pa je v posameznih banovinah dokaj različen. Najboljša je v tem oziru drinska (25.02), nji slede: vrbaska (21.68), moravska (19.90), vardarska (19.50), zetska (16.27), primorska (12.28), savska (11.42), donavska (9.61) in dravska (7.97).

Dokler te številke ne bodo obdelane v vseh smereh, se da po absolutnem prirastku soditi, da so najplodovitejše one banovine, ki obsegajo bivšo bosansko ozemlje: vrbaska in drinska, tudi primorski in zetski gre v dobro ta okoliščina. Številko naše banovine tlači nesporno veliko izseljevanje, o nenavadno nizki številki savske in donavske pa bo dalo razlago podrobnejše proučevanje.

Velikega pomena populacijskega stanja v političnem oziru ni treba posebej poudarjati. Znano je, da so se Nemci v prvi vrsti zanašali na svojo številčno premoč nad Francozi in na svojo plodovitost, ki bi bila v par desetletjih prevrnila ravnotežje tako zelo, da bi Francija imela malo nade, da premaga nemški naval. V enakem položaju so danes Nemci nasproti Poljakom, zato se jim mudi, da bi še pravočasno likvidirali račune s Poljsko v svojo korist. Dr. Lotze navaja vsem Nemcem v svarilo številke poljskega in nemškega prirodnega prirastka za l. 1931. Nemško prebivalstvo se je pri 64 milijonih pomnožilo za 305.000, poljsko pa pri 31 milijonih za 525.000 duš. Učenjak ugotavlja: Slovanska mati ima več ko dvakrat toliko otrok kakor nemška. Ta rodovitnost odloča o usodi nemških manjšin na vzhodu. Nemci se v njih množe slabše nego njihova okolica, kar velja za Nemce na Češkoslovaškem, Poljskem, Sedmograškem in v Banatu. Vprašanje nemških manjšin rešuje priroda v škodo Nemcev.

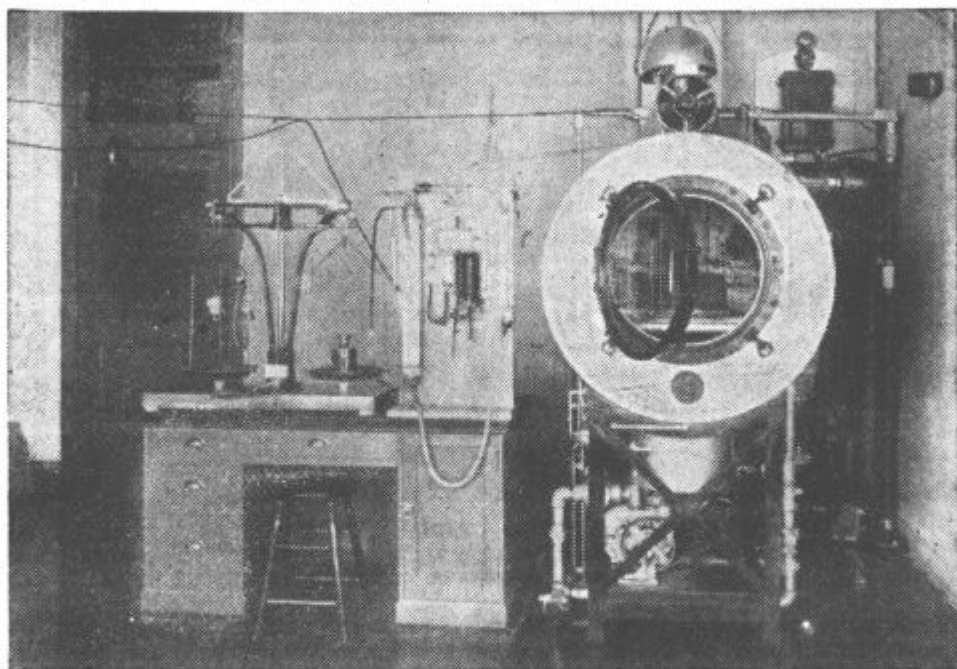
Dr. Lotze ugotavlja v svoji razpravi, da stoje rodne številke evropskih narodov v obratnem razmerju nasproti višini dosežene omike. Drugo splošno pravilo pa je, da se množe le oni narodi, kojih pretežna večina še ni izgubila zveze z zemljo. Vsak drugi sloj izumira in se troši sam v sebi, le poljedelec je večni rezervoar za obnovo in pomnoževanje narodne sile. — R. K.

Znanost v poljedelstvu

Znanost je podprla in oplodila že neštete gospodarske panoge, ki so pešale v reakcionarstvu. Dokaz za izreden pomen znanosti v poljedelstvu so umetna gnojila. Toda to ni vse. Prav zadnja leta poljedelstvo čedalje bolj potrebuje in išče pomoči znanosti. Vsaka država se skuša postaviti na lastne noge in povečati naravne proizvode in pridelke, kolikor

Za poskuse z govedom je doslej v Evropi in Ameriki šele sedem takih aparatov. Najnovejšega med temi si je nabavil poskusni zavod za poljedelstvo kalifornijske univerze. Z njim so napravili v Davisu nekaj prav zanimivih poskusov, da doženo, kako vpliva kvalitativno nezadosna krma na energijsko pretvorbo in izrabo krme pri kravah. Pri aparatu v Davisu sta postavljeni

LABORATORIJ PRI CELICAH. V zvezi s celicami za preskušanje živine je zmerom urejen tudi znanstveni laboratorij, v katerem se delajo analize in uravnavajo življenjski pogoji živali med preskušnjo.

je le mogoče. Med znanstvene zanimivosti, ki so zadnji čas aktualne v tem prizadevanju, spadajo raziskovanja hranilnosti živinske krme, načinov krmljenja in kakovosti posameznih vrst in pasem domačih živali glede na to, kako pretvarjajo krmo v druga hraniva in sirovine.

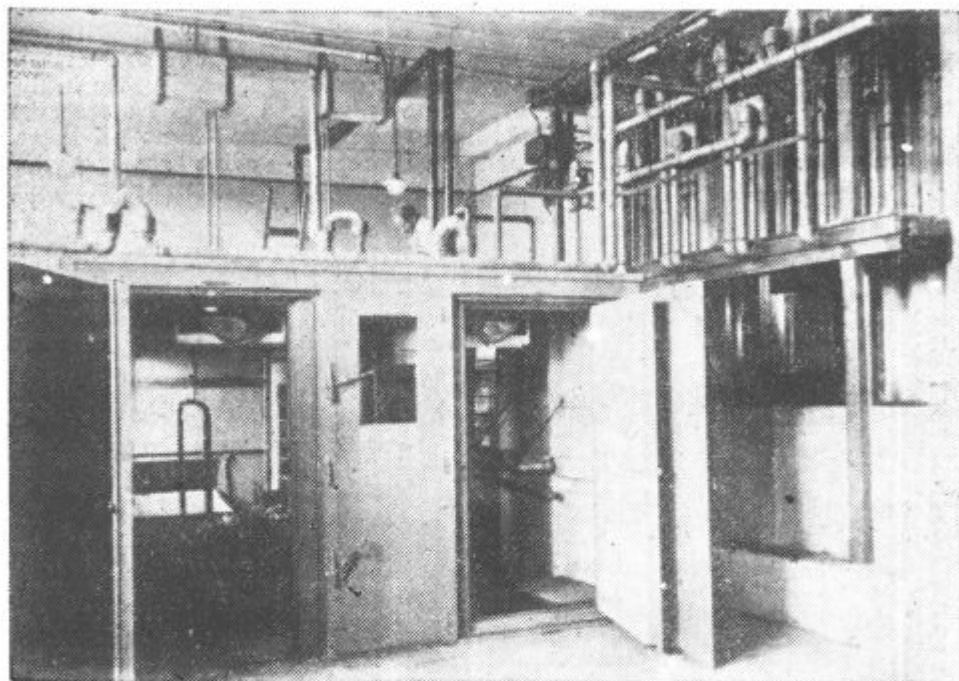
Pri teh raziskovanjih se poslužujejo tako zvanih respiracijskih aparatov, v katerih se lahko natanko meri od prehrane izvirajoča pretvorba energije. V bistvu sestojte ti aparati iz neprodušne zapirajoče celice, iz ventilacijskega sistema, aparatov za analiziranje zraka in priprav za zbiranje trdnih in tekočih izločin.

dve popolnoma slični celici druga poleg druge, predeljeni z neprodušno steno, tako da se lahko preskuša istočasno dvojica živali, pri katerih je v idealnem primeru samo en pogoj različen, tisti pač kojega vpliv se hoče zasledovati. Dvojne celice so ugodnejše zaradi tega, ker nekatere živali ne prenašajo dobro samote, tu pa se lahko skozi steklo v steni vidijo druga drugo. V dvojni celici se živali zaradi tega naglo udomačijo in je njih ponašanje popolnoma normalno.

Posebna sesalna naprava posrka na minuto iz vsake celice nekako dve sto litrov zraka, ki se odvaja na prosto skozi merilne aparate, ki točno analizirajo

rajo njega sestavo. Hkrati se po drugih ceveh dovaja sveži zrak, ki pa mora najprvo skozi regulator, da je zračni pritisk v celicah zmerom za spoznaje nižji od vnanjega zračnega tlaka.

Obstojajo tudi poskuševalne celice, v katerih se temperatura, zračni pritisk in vlaga avtomatično regulirajo. Živinče se hermetično zapre v tako celico, s točno odmerjeno količino krme in vode.

DVOJNA RESPIRACIJSKA CELICA ZA PRESKUŠANJE KRAV. Celica se neprodušno zapira z dvojnimi vrati. Zrak se izmenjava po cevju (desno zgoraj), odkoder se odvaja tudi v aparate za analizo zraka.

To je potrebno zaradi tega, da se ne more izgubiti prav nič zraka, ki ga je živinče nasoplo. Kvečjemu doteka skozi netesnine pri vratih nekaj vnanjega zraka, ki v meritvah ne more zakriviti napake.

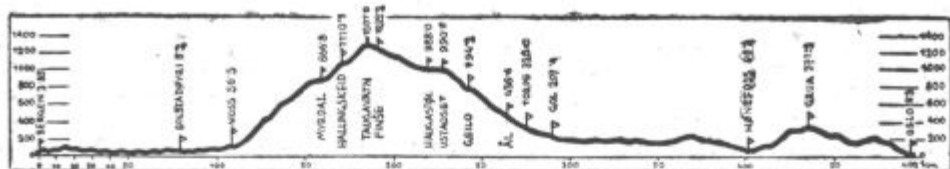
Zrak se analizira najprvo takoj ob začetku poskusa in nato spet čez dvanajst ur. Obe analizi pokažeta nêko razliko glede vsebnosti ogljikove kisline, iz katere se lahko izračuna poraba kisika in tako dožene izdatnost presnove.

Osvetljevanje želodca pri živem človeku

Moderna medicina je ustvarila celo vrsto metod, da lahko opazuje boleznin neposredno v notranjosti telesa. Z enostavnimi in kompliciranimi pripravami se da danes že razsvetliti sapnik, trebušna votlina ali celo črevo. S pomočjo majhnih svetilk si zdravnik ogleduje sluznico na različnih mestih v notranjosti, tako da lahko pravočasno odkrije nevarne nove tvorbe že v prvih začetkih. Skozi usta je prodril zdravnik že svetilko v želodec, kjer si lahko ogleda vso želodčno sluznico. Ta način je dobil tudi že svoje znanstveno ime in mu pravijo »gastroskoplja«. Doslej so ga le razmero-

ma redko uporabljali, ker je bilo precej težko potisniti nevpogljivo cev, ki je imela na koncu majčkeno svetilko, globoko v želodec. Samo najbolj izurjeni zdravniki so se lahko posluževali tega načina. Nedavno pa se je posrečilo izdelati gumijaste ceve, v katere je vstavljen sistem majhnih leč. Z upogljivostjo cevi je postala gastroskoplja popolnoma nenevarna, obenem pa bo zdravnikovemu očesu dostopen prav vsak kotiček, kar pri dosedanjih pripravah nikakor ni bilo mogoče doseči.

Višinska trasa železnice OSLO — BERGEN

Dr. Božo Škerlj

Bergensbanen

Turistvogn — Krøderen — Ustaoset — Leseni tuneli
Sørfjord — Bergen

Na Østbanestasjon (izg.: -stajšún) v Oslu sedemo na brzí vlak, ki naj nas v skoraj točno 12 urah potegne do Bergena, k Atlantiku! Na Norveškem imajo vsi osebni vagoni (vsaj v glavnih progah) po štiri osi, prijetni in široki so in jako mirno se vozijo. In lokomotive, tudi za brzí vlak, nimajo visokih koles; to pa zaradi mnogih strmin na progah. Zgrajene so jako močno, toda niso tako elegantne, kakor so sicer navadno lokomotive za brze vlake. Lokomotive in vagoni, to sta dve posebnosti, ki jih opazi tudi laik.

Turistvogn 3. razreda je širok, razgleden voz z ogromnimi okni in jako prijetnimi sedeži, ki niti v 3. razredu niso leseni, marveč lepo mehki. Prostor ob oknu smo si zagotovili v naprej. To je poleti treba, ker je vlak navadno nabito poln; če ne že v Oslu, pa se napolni na progí na letoviščih in izletniških krajih. Brzí vlak se od začetka ustavi le na malo postajah (preko 90 km od Osla se sploh ne ustavi!), šele proti Bergenu stoji pogosteje — včasí po potrebi potnikov! Nekatere postaje so namenjene le za izstop, druge le za vstop — pač po obisku. Ako naj se brzí vlak na kateri postaji ustavi, potem vihra pred prvo kretnico rdeča zastava, ako vozi lahko skozi, pa je zelena zastava na drugu. Sedeži so oddani na imena. S prijaznim sprevodnikom in v sporazumu s sopotniki (navadno ti znajo še kakšen drug jezik nego norveški ali švedski) si prostor lahko tudi zamenjate, ako bi vam naročeni pozneje ne ugajal. Prostor si lahko naročíte s katerekoli postaje na progí; s kolodvora javijo na izhodno postajo vlaka, da rabi stranka ta in ta toliko in toliko sedežev, pa vam ni treba nič več skrbeti za prostor. Ako bi slučajno sedel v

Zgoraj: Strandefjord v HALLING-DALU; spodaj Ustavann pri postaji USTAASET

turistvognu kakšen domačin na vašem mestu, mu pokažete listek in se grešnik hitro in brez protesta umakne. Turistvogn je le za tujce in za one domačine, ki so v njem že prej plačali prostor. Brez prostornega listka pa ni nihče v njem pravice zahtevati sedeža — in ga res ne zahteva! — pa najsi je že nekaj ur udobno sedel. Če pride potnik s pravico do sedeža, potem je lahko konec udobnemu sedenju tudi sredi proge.

Med Oslom in Bergenom vozita dnevno v vsako smer le po dva brza vlaka. Vsi ostali vlaki so osebni in le lokalni. Cele proge ne prevozi niti en osebni vlak dnevno. To ima tu veliko smisla, ker je brzí vlak na to daljavo le za malenkost dražji, nego bi bil po tarifi osebni.

Proga je dolga nekako 500 km. Od 500 km jih je okroglo 75 v predorih, in sicer večinoma v umetnih, ki varujejo progo pred snežnimi zameti. Pravih predorov je 184; večinoma so precej kratki. Če potrebuje brzi vlak za celo progo

Postaja Finse (1222 m) s spomenikom inž. Sekveja

12 ur, potem si vsakdo lahko izračuna, da prevozi na eno uro le — 41 in pol km. To je polžja hitrost, kaj?!

Toda nihče se ne bo več čudil, kdor je to progo prepotoval. Takoj za Oslom se začnajo težave. Proga se vzpenja stalno, dokler ne doseže po nekako 60 km višine 371 m pri postaji Grua. Odtod dalje se vidi še dolgo stara proga v krasni gorati okraj Opland; naša pa se je odcepila proti zapadu. Zdaj spet pada ob slikovitem Randsfjordu in doseže Hønefors (pod 100 m — pri cca 100 km). Fjord imenujejo Norvežani tudi sladkovodna jezera, ki imajo tipično »fjordski« vidéz. Od Hønefossa se proga zopet strmo vzpenja na 268 m, ki jih doseže v tunelu nekako 135 km od Osla. Ob divje romantičnem sladkovodnem fjordu Krøderen, ob strmih skalnatih stenah dirja vlak v dolino Hallingdal in ostane zdaj dobrih 50 km na višini približno 150—160 m. Mimo slikovitih starih dvorov in setrov temnega, otožnega, a vendar lepega Hallingdala dosežemo postajo Gol (215 km od Osla), od koder se pa začne za našo lokomotivo resno delo. Zdaj nas mora spraviti v teku nadaljnjih dobrih 100 km na višino 1301 m! Povprečno se vzpenja proga z 11.5 ‰, mestoma pa seveda tudi 20!

Še zmerom smo v Hallingdal. Razgled postaja lepši in širši. Pri postaji Torpe vidimo z vlaka tipično staro leseno cerkvico. Med Aalom in Holom se razprostira ozki Strandefjord, na kateri imamo s proge slikovite poglede. Globoko pod nami je že ozka dolina z ozkim je-

zerom. Pri postaji Hol (250 km, nekako pol poti) smo dosegli 607 m višine (torej še ne polovice!). Tu zapuščamo Hallingdal in zavijemo v še ožji Ustadal, v katerem se vzpnemo do izletniškega kraja Geilo (izg.: Jejlo!), ki leži že skoraj 800 m visoko. Ze pri postaji Hol smo prekoračili drevesno mejo tudi za iglasto drevje in proga teče zdaj približno 100 km nad to mejo večinoma po visoki planoti raznih višin. Od Geila naprej se dolina širi, a še vedno sopiha vlak navzgor, dokler ne doseže postaje Ustaoset (izg.: Ustause!) ob čednem jezeru Ustavann, skoraj 1000 m visoko.

Ustavimo se tu malo! Letoviška naselbina Ustaoset je nastala šele z železnico; danes je tu polno prijetnih koč imovitejših meščanov. Tudi hotel je tu, kjer poleti lahko igrate tenis. Na desni od proge se vidi visoka ploščata gora Hallingskarv, od katere segajo široki ledniki v dolino. Pa tu ni več ozkih dolin. Vse je široko; visoke planote raznih višin se tu menjavajo. Na drugi strani Ustadala (na levo od železnice) se vidi v daljavi kamenit znak na vrhu Ustatinna. Do tja so štiri ure peš. S smučmi pa dosežejo dolino izurjeni norveški smučarji v nekako 10 minutah od vrha! Kakšen božanski terén za smučanje je tu gori, si lahko mislite.

Dolino izpolnjuje torej Ustavann, dolgo, ne preveč široko jezero, ki je zamrznjeno (vsaj deloma) včasih do maja. Tu je prilika za smučanje na jadra. Drsat se tukaj ne da dobro, ker bi bilo treba odkidati visoki sneg. Na manjših

HARDANGERJØKEL

mlakah je to mogoče in to tudi delajo. Vsa ta planota je jako skalnata in močvirna — tundra. Zrak je oster, dober in tudi poleti hladen. V začetku avgusta smo morali kuriti skoraj ves dan. Les je tu seveda drag, ker ga je treba z vlakom pripeljati iz dolin — saj tu

ne raste nič nego smešno nizka, k tlom prikrčena pritlikava breza (grmiček), nekaj mahu in močvirnih rastlin.

Da — na Ustaoset lahko pozimi srečate tudi črede severnih jelenov! Tako daleč na jug pridejo. Pravijo, da je tu gori za lovce idealen revir.

Pogled s postaje Myrdal proti Flaamsdalu

Lepo je — nepopisno lepo na Ustaoset! Tam v daljavi proti zapadu se blešči večni led Hardangerjökela. Veter prižene oblake, sonce se skriva; nenadoma je mrz in kar zadovoljni ste, da imate težke usnjene jopiče ali pa goste dežne plašče, pod katerimi vas grejejo volneni svitri. Vreme se neverjetno hitro izpreminja. Ob najlepšem toplen soncu greste ven, radi bi pustili doma vso dozdevno nepotrebno obleko; toda prijazen gostitelj vas posvari in ne pustí od hiše brez jopičev proti viharju in dežju. On že pozna svoj dragi Ustaoset; mirno se mu lahko zaupate, ne bo vam žal.

Po kratkem bivanju v tem lepem kraju nadaljujemo pot proti Bergenu. Naročili smo si spet prostore v vlaku in se odpeljali. Zdaj teče železnica tik ob jezeru nizdol do postaje Haugastøl. Kmalu zapustimo mrki Ustavann in čutimo, da se je za lokomotivo začelo spet težje delo. Više in više se spenja proga v sedaj dokaj ozki dolini ob skalnatih pobočjih mimo visokih vodopadov. Večkrat je pod lesenimi tuneli, ki pa so v višini oken odprti, da tujci vsaj poleti lahko občudujejo to svojevrstno pokrajino. Zdaj sopiha vlak mimo nekoč v tej dolini najvišjega in poslednjega kmečkega dvora. Ne vem, kaj je te ljudi naglalo sem, v to kamnito in večji del leta zasneženo puščavo, kjer ne raste skoraj dobesedno nič več nego nizka trava. Ovce imajo tu in sir pridelujejo. Dvor je dokaj velik in čisto na samem. Zdaj je više gori še nekaj hiš.

Bližamo se postaji Finse (1222 m), nekako 310 km od Osla. To je najvišja postaja na progí. Na drugi strani — preko malega mrkega jezera (Finsevann) — se vidi mogočni Hardangerjökkel (1860 m), ogromne množine večnega ledu v najkrasnejših modrih odtenkih. Velike, dobro vidne razpoke zljajo k nam in vzbujajo spoštovanje pred tem veličastnim lednikom, ki se mu je drzni človek s svojo tehniko približal na nekaj sto metrov. Na postaji sta dva spomenika, visoka bautakamna. Eden spominja na Scotta in njegove tovariše, ki so zmrznili na Južnem tečaju, drugi na hrabrega inženjerja Lekveja, ki je ob priliki gradnje te železnice tu v bližini zmrznil v snežnem viharju.

Sneg leži tukaj na senčnih mestih vse leto; prav hladen zrak piha od belomordrega Hardangerjökela preko jezera. Finse je le postaja in nekaj hotelov, čisto umetna tvorba železnice.

Odtod se peljemo večinoma po umetnih tunelih še više in više kajkrat po snegu proti jezercu Taugavatt, ki je še deloma zamrznjeno; na umetnih nasipih se peljemo preko malih zalivov in dosežemo v lesenem tunelu najvišjo točko proge (1301 m), nekako 320 km oddaljeno od Osla. Tu ni postaje in v tunelu čutimo, da začenja proga padati prav hitro. Odtod do postaje Voss, kjer dosežemo višino komaj 60 m n. m., je le 70 km, to se pravi, da je tu povprečna

V SØRFJORDU

vzpetost približno 18 ‰ (mestoma pa do 25)!

Prav zanimiva je postaja Haffingskeid v višini 1100 m — prilepljena na skalnato steno v umetnem lesenem tu-

nelu, ki tudi tu varuje progo in postajo samo pred snegom in skalami.

Impozantna je pokrajina pred postajo Myrdal; kadar namreč niste v tunelu, imate krasne razglede v globoke doline, na temnomodra jezera in že malo poraščeno skalovje. Tik pred postajo samo pa vidite približno 350 m globlje ležečo dolino Flaamsdal, ki se konča po nekaj kilometrih obenem izmed mnogih odcepov Sognefjorda, največjega med norveškimi fjordi.

Od Myrdala grade zdaj ozkotirno železnico v Flaam k morju. Železniška trasa teče večinoma v ozkih ovinkih in zvitih tunelih v dolino, ki je tu tako ozka, da ni mogoče graditi normalnotirne proge, ker bi morali biti ovinki mnogo večji nego so v teh okoliščinah možni. Pomislite, da leži Myrdal 867 m visoko, Flaam pa skoraj ob morju, zračna črta pa znaša nekako 14 km; to bi bila v zračni črti vzpetost 62 ‰. Za normalno železnico je možna najvišja vzpetost 27–30 ‰. Vrh tega pa v resnici tu ne gre za položno dolino, temveč pri Myrdalu za prepad, to se pravi, da je komaj en kilometer v zračni črti do doline, ki pada potem bolj položno proti Flaamu. Sedanja cesta naredi v 4 km 17 ovinov, da doseže dolino pri višini 520 m n. m. (vzpetost cca 85 ‰!), do morja je potem še 16 km po cesti. Železnica bo rabila seveda mnogo več nego skupno 20 km. Situacija je približno taka, kakor če bi hoteli zgraditi železnico z vrha Komarče v Bohinj.

Takoj za Myrdalom zajame vlak najdaljši, 5 km dolgi, pravi tunel cele proge. Dan zagledate v precej spremenjeni pokrajini Raundsdaala, ki se odpira že proti Atlantiku. Vlažni zapadni vetrovi dopuščajo tu drevju rasti nekoliko više v hrib nego na vzhodnem delu proge. Vendar leži tudi tu povsod še sneg v višjih legah.

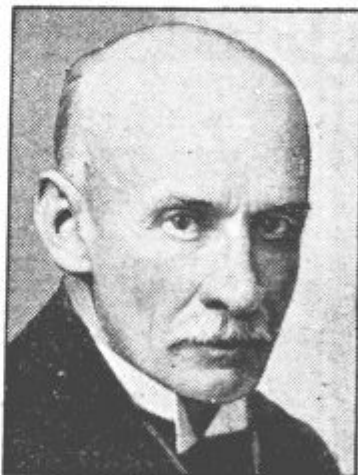
V strmem padcu skozi včasi jako ozko dolino pada železnica proti Vossu. Nekajkrat je vlak nad skalnatimi prepadi (podobnim Vintgarju), po katerih šumi peneča se voda. Pri Vossu je pokrajina mila, vprav južnjaška v primeru s hladno, zasneženo visoko planoto, ki ste jo videli še pred dvema urama. Tudi odtod pa je videti še sneg na vrhovih!

Kmalu doseže vlak morje — Atlantik! — v Serfjordu pri postajališču Bolstadøyri. Ob romantičnih bregovih se vije železnica, včasi le 3–5 m nad morsko gladino, včasi še do 60 m visoko, v sko-

raj dve uri trajajoči vožnji proti Bergenu.

Na tem delu proge, dolgem približno 80 km, je 57 tunelov, ki so zvrtni v strmo skalo nad temnim Serfjordom. Žal, da ti tuneli kazijo razgled na slikoviti fjord, v katerem oskrbujejo mali parniki lokalni promet. Kjer ni strme skale, je obala v svežem zelenju in mnogo hiš in naselbin priča, da se tu da dovolj udobno živeti. Krasen pogled je bil na fjord v večerni luči zapadajočega sonca. Tam daleč, a vendar že precej blizu, smo zaslutili široki, odprti Ocean in za njim Novi svet. Voda je tu mirna in temna, kakor bi to bilo jezero. Kar težko si je misliti, da je v tej ozki dolini morje, Atlantik, da morete s kate-regakoli mesta tu v fjordu pluti naravnost v širni svet, kamorkoli se vam za- hoče!

DNEVA NE DOVE NOBENA PRATKA Gustav Meyrink

4. decembra je umrl za srčno kapjo eden najzanimivejših evropskih književnikov našega stoletja, Gustav Meyrink. Smrt ga je vzela v Monakovem, nekaj dni preden bi bil praznoval svojo 65letnico.

Njegovo življenje je bilo čuden boj med čudaštvom in resnostjo. Bil je človek velikih notranjih nasprotij. Vsemu se je vdal: sovraštvu in ljubezni, pustolovstvu in mirnemu družinskemu življenju, ni bilo skrajna načina življenja in miselnosti, ki ga ne bi bil preizkusil. Zato je imel tudi toliko sovražnikov in na drugi strani navdušenih pristašev. Toda naposled so ga zapustili vsi, razen žene, ki ga je ljubila. Boj je bilo njegovo življenje. Zdal ga je preстал. Ali je zmagal, ali propadel, bo odločila bodočnost.

Njegovo življenje razdelimo lahko v tri dele in v vseh ga je vodilo neko prirojeno nagnjenje do fantastike, ki ga je dvignilo nad druge ljudi. Gustav Meyrink je bilo samo njegovo umetniško ime. V resnici je bil Gustav Meyer. Bil je nezakonski sin slovite igralka Clare Meyer in nekoč so trdili, da je bil njegov oče bavarski kralj Ludwig. To pa menda ne bo res. Drugi trdijo, da je Meyrink sin nekega holandskega atašeja, ki je zapustil svojemu sinu veliko premoženje.

Učil se je v Hamburgu. S petnajstim letom je prišel v Prago in živel tam zelo čudsko. Ko je postal polnoleten, je začel na vse načine zapravljati svojo dediščino. Z barskimi pevskami se je javno vozil po Pragi. Svojim prijateljem je rad daroval eksotične pse in druge živali. V svoji hiši je imel vse polno takega blaga.

Tedaj pa je nenadoma nastala v njegovem življenju velika izprememba. Čeprav je bil oženjen, se je zaljubil v hčer ugledne praške rodbine, Meno Bernt. Ločil se je od žene in se hotel z novo izvoljenko poročiti. Tedaj pa je nenadoma vsa Praga padla po njem. Meyrink je bil znan sportnik in zmagovalc na mednarodnih veslaških tekmah. Meno Bernt je bila sestra dveh njegovih sportnih tovarišev, ki sta se pa tej poroki uprla. Meyrink ju je izzval k dvoboju, toda častno sodišče je odločilo, da ne more zahtevati zadoščenja z orožjem...

Meyrink je bil namreč bančnik. Njegov tovariš, ki je bil solastnik banke, pa ga je ogoljufal za velike vsote. Meyrink ga je pognal in poskušal rešiti svojo banko z obupnimi spekulacijami. Toda prišla je še nova nesreča. Noge so mu ohromele. Po vsej Pragi so njegovi nasprotniki raznesli vest, da je to posledica paralize. Potem mu je družina njegove izvoljenke zadala poslednji udarec. S pomočjo ponarejenih dokazov so ga obdolžili goljufije. Moža, ki so mu zdravniki že napovedali skorajšnja smrt, so zaprli. Toda Meyrink se še ni vdal. Pozneje se je sam hvalil, da je bolezen premagal samo s svojo neizmerno voljo.

Ko so čez dolgo spustili Meyrinka iz ječe, je bil unčen. Tedaj je sklenil začeti novo življenje, čeprav je bil že v pet in tridesetem letu. Izselil se je iz Prage in se skrivaj poročil v Londonu s svojo izvoljenko. Kmalu nato je »Simpl'cissimus« prinesel nekaj kratkih povesti Gustava Meyrinka. Nemci so dobili novega E. T. A. Hoffmanna. S svojimi deli je uspel in postal kmalu slaven. Kmalu je izdal dve zbirki svojih novel.

Tedaj je izbruhnila vojna. Meyrink, ki je dotlej prevedel tudi celo vrsto del iz angleškega in indskega jezika, je izdal svoj prvi fantastični roman, ki mu je dal naslov »Golem«. Bil je čudna mešanica fantastike in realnosti, ki smo jo srečali tudi v Meyrinkovem zasebnem življenju.

Roman, ki se godi v 17. stoletju v zakotnih praških ulicah, je bil zanj velik uspeh. Sledila je druga knjiga »Zeleni obraze«, ki pa je za prvo zaostajala, ker se je Meyrink v njem že preveč izgubil v okultizmu.

Tudi kot človek je bil okultist. Živel je zelo razkošno, vendar pa mu je zmerom manjkalo denarja, čeprav so mu knjige dosti prinesle. V Stambergu pri Monakovem si je ustvaril poslednje zavetišče. Tu se je začel poslednji najkrajši del njegovega življenja. Usoda je hotela, da so tudi njegovemu sinu Bullyju, ki je bil kakor oče navdušen sportnik, po nesreči pri smučanju ohromele noge. Mladič te nesreče ni mogel prenesti. Čeprav so ga doma zdravili in ga skrbno negovali, je nekega dne pobegnil in se na strašen način sam usmrtil. Tri dni ga je iskal oče v gozdu, dokler ni našel njegovega trupla. V teh treh dneh je pesnikova življenjska moč usahnila.

Zapustil je delo, ki ga nihče več ni hotel objaviti, roman »Sol«. Morda ga bomo še kdaj brali, saj je Meyrink rekel o njem, da je to njegovo najboljšo delo. — B. R.

Eugène Brieux

Kratka vest iz Nice nam je sporočila, da je umrl 6. t. m. Eugène Brieux, eden najmarkantnejših zastopnikov francoske dramske književnosti ob koncu preteklega stoletja.

Rodil se je 19. januarja 1858. v Parizu. Njegov oče je bil mlazar. V mladosti je moral občutiti vso bedo, ki jo mora pretrpeti siromašen obrtnik v boju za kruh. Z osmim letom je začel hoditi v šolo, kjer pa ni bil kaj prida učenec. Svojo nadarjenost je pokazal šele v srednjih šolah. Že v mladosti je bral knjige, ki jih drugače otroci ne jemljejo v roke: Goethejevega »Fausta«- Murgerjevo »Bohème« in druge. Po maturi se je hotel posvetiti književnosti. Ker ni v Parizu dosegel zaželenih uspehov, se je preselil v Rouen, kjer je bil glavni urednik lista »Nouvell'iste de Rouen«. Razen tega je bil še dopisnik raznih pariških listov. Znan pa je postal šele po svojih dramah.

Najprej je s svojim znancom Salandriem napisal dve krajši komediji »Bernard Palissy« in »Urad za ločitve«, ki so ju igrali leta 1880. in 1881.

Potem se je lotil resne drame, vendar z njo ni mogel prodreti. Šele deset let po uprizoritvi prve komedije je ravnatelj pariškega »Théâtre Libre« Antoine sprejel njegovo »Ménages d'artistes«, kjer slika bedno življenje bohémov. Nekaj let poz-

neje je marki de Ségur imenoval to dramo »pogumen udarec nesramnosti«. V njej je branil pravo moralno in napadal svetohlinstvo tedanje družbe. Še večji uspeh je dosegel z dramo »Blanchette«, kjer nam kaže življenje mladih žensk, ki so bile slabo vzgojene. Prvič jo je uprizoril Antoine v svojem gledališču. Kritika je postala pozorna in opozorila nanj široko javnost. Ni pa še slutila, da se v njem razvija močan reformator družbe.

Tega so se Francozi zavedli šele po njegovi drami »L' Engrenage«, kjer je kot zrel mož napadel politično korupcijo in povedal marsikako pikro besedo na račun splošne volilne pravice.

Popolnoma se je uveljavil šele leta 1897. v komediji »Les Trois filles de M. Dupont«, ki je prodrla tudi na Angleškem. Čeprav so francoski kritiki trdili, da je ta drama bolj moralno kakor umetniško dovršena, je vendar ta detajlna studija ženske, poročene ali samske, čiste ali umazane, toda vselej tlačene pod socialnimi razmerami tistih časov, pokazala, da Brieuxa ni mogoče več prezreti.

Največje uspehe pa je dosegel s svojo dramo, »La Robe rouge«, ki je ostra kritika francoskega sodnega sistema.

Napisal je še celo vrsto del, toda prostor nam ne dopušča, da bi ocenili vse podrobneje. Naj omenimo samo najpomembnejša:

»Les Avariés« nam slikajo življenje nesrečnikov, ki so žrtve »grdih« bolezni. »La Famille Lavolette« nam kaže razmere po vojni. »L' Evasion« napada teorijo o dednosti, ki so se je s posebnim veseljem okleli francoski naturalisti.

In še veliko število drugih. Njegova zbrana dramska dela obsegajo osem debelih zvezkov.

Francoska akademija ga je po smrti Ludovica Halevyja izbrala za svojega člana 18. marca 1910.

V zadnjih dveh desetletjih se je Brieux bolj malo oglašal.

Pred kratkim se ga je lotila pljučnica. Zdravje se mu je že vračalo, potem pa so se nepričakovano pokazale komplikacije in veliki dramatik jim je podlegel.

Angleški kritiki so ga imenovali »neznosnega pedanta«, Francozi, ki so vljudnejši, so mu rekli »francoska vest«. Dolžili so ga, da nima niti pojma o tehniki drame. Morda je ta obdolžitev vsaj do neke mere upravičena, saj je smatral dramo le za vzgojno sredstvo svojih idej in načel o pravi morali. V tem bi ga lahko primerjali z našim Cankarjem. Vendar pa je posebno v svojih poznejših delih ponekod pravi mojster besede in dramatičnega zapletka.

Kot oseba je bil skromen, vljuden in poln humorja. Njegova skromnost se najbolj zrcali v tem, da je bil komandir reda

častne legije, pa odlikovanja ni nikoli javno nosil.

O sebi ni rad govoril. Samo v uvodu k svojim zbranim delom je napisal nekaj vrst. V vseh njegovih življenjepisih bomo čuli te besede, saj so nekakšna oporoka. Zato vam jih preberem:

»Zdi se mi, da sem dal skoraj vse, kar je bilo v meni. Naj pride smrt, saj sem že v letih, ko je logična posledica in ko se ne smem več kisló držati, kakor gost, ki pride prepozno k pojedini. Ne vem, kako jo bom pričakal, vem pa, kako jo zdaj čakam: brez nestrpnosti, brez tesnobe, kakor čaka človek noči po lepem, dela polnem dnevu. Vse življenje sem pisal to, kar imenujejo idejna dela. Gledališče mi je bilo zmeraj sredstvo. Z njim nisem hotel samo zbuditi nove miselnosti, izpremeniti navad in dejanj, ampak tudi — in to so mi tudi živo očitali, ne da bi se me bilo prijelo — pokazati, kaj bi bilo treba izpremeniti v javni upravi. Ker sem preživel precej trpijenja, ki je človeštvu namenjeno, sem ga hotel vsaj malo zmanjšati. Brezmejno sem srečen, da se mi je to posrečilo, in vem, da sta dve moji drami »Les Remplaçantes« (»Namestnice«) in »Les Avariés« rešili dosti človeških življenj in zmanjšali bolečine mnogih ljudi. Veliki naporji drugih so bili morda brezplodni; mene pa je spremljala sreča. Dal sem, kar sem imel v sebi. Brez dvoma je bilo to smelo, toda v opravičilo naj mi bo, da sem dal vse, in če bi bili nagrobni reki še moderni, bi si izbral te gale: »Kar je mogel, je dal.« — B. R.

Stoletnica rojstva inž. Eiffela

15. decembra je preteklo sto let odkar se je rodil slavni konstruktor Eiffelovega stolpa v Parizu, ki je 300 m visok in je bil do 1930. najvišja zgradba na svetu. Stolp je bil zgrajen 1889. o priliki pariške svetovne razstave in predstavlja gigantsko tehniško delo, v katerem je približno 9 milijonov kg železa. Inž. Eiffel je bil eden najsmelejših pionirjev na polju jeklene gradnje in njegov stolp, ki ga je gradil dve leti, mu je prinesel svetovno slavo. Kasneje se je posvetil konstrukciji letal in umrl v Parizu 28. decembra 1923. — zš.

Triglavske strmine

Metod Badiura je ime, ki v našem filmskem svetu že veliko pomeni. Da, v našem filmskem svetu, če smem tako imenovati dosedanje skromne poizkuse za ustvarjanje domačega filmskega traku. Ni mogoče trditi, da pri nas ni zanimanja za film, prav toliko ga je, ko v vsakem drugem večjem mestu. Vendar gre to zanimanje le za tuji filmi, ki se pri nas igrajo. Za domače

filme do nedavna seveda ni bilo mogoče zbuhati zanimanja, ker jih ni bilo. Če pa pričakujemo, da bomo tudi v tem pogledu napredovali in se pričeli osamosvajati, gre velika zasluga prav Metodu Badiuri, ki je bil pri nas med prvimi, ki so pričeli samostojno ustvarjati domače filme.

Precej let je že, odkar je zavrtil svoj prvi film: odkritje spomenika kralju Petru Osvoboditelju v Kranju. In vsa ta leta do danes ni počival. Izgotovil je več žurnalov, ki so jih večinoma vrteli tudi pri nas. Seveda pa je s svojim zadnjim filmom »Triglavske strmine« prekosil vse dosedanje svoje in sploh, kar so jih tudi drugi naši amaterji izgotovili.

Ko gledaš »Triglavske strmine«, opaziš pred vsem nekaj, kar bi bilo tudi za vsakega poklicnega operaterja laskavo: tehnika filmske fotografije je pri Badiuri tako popolna, kakor smo je vajeni le pri velikih filmskih podjetjih. Vse slike in prizori v filmu so čisti, plastika pokrajine presenetljiva, zračna perspektiva slikovita in tudi kompozicija pokrajin kakor žanrov kaže ustvarjalca s povsem umetniškim hotenjem. »Triglavske strmine« niso film, kakor so podobni alpski filmi nemškega porekla, ki običajno ne kažejo značaja krajev, kjer so bili filmani, vse več so pesem lepoti, ki je ni nikjer drugod kakor v tem nepopisnem koščku najzapadnejšega dela naše države: Martuljkovi skupini, dolini Vrata in Triglavski skupini. Kje drugod so še taki kozolci, taki nageljni, ponosne gorenjske hiše, brhke žanjice in tako zlato klasje, za vsem tem pa slikovite skupine naših orjaških varovancev — naših planin.

Da je bilo vse to mogoče zajeti na filmski trak, je bilo treba oči, ki vidijo in so

vajene piti vso to lepoto v vseh njenih odtenkih Badiura in njegov pomagač dr. St. Tomišček, ki je filmal prizore v severni triglavski steni, sta dokazala, da poznata vse značilne lepote naših planin, v katere sta nas popeljala v filmu.

Pisatelj Janez Jalen je za film napisal H-breto. Njegovemu prvemu tovrstnemu poizkusu ni odrekati sposobnosti, čeprav ni rečeno, da je pisati besedilo za film isto kakor pisati gledališko dramo. Badiurova misel, svoj alpski film poživeti z dejanjem, je najboljša in je film zanimivejši, čim več dramatičnega dejanja vsebuje, ker film samih pokrajinskih slik, pa najsi bodo še tako lepe, sčasoma utruji. Če bi bilo dramatično dejanje v »Triglavskih strminah« še mestoma stopnjevano, bi bilo filmu le v korist. Igralci so seveda storili, kar jim je tekst dovoljeval, preko tega okvira pa niso mogli. In vsi so igrali prvikat za film.

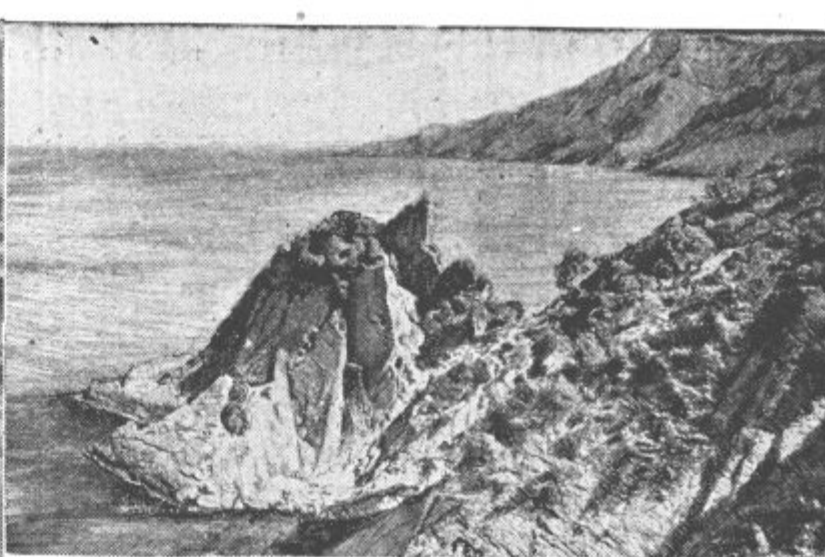
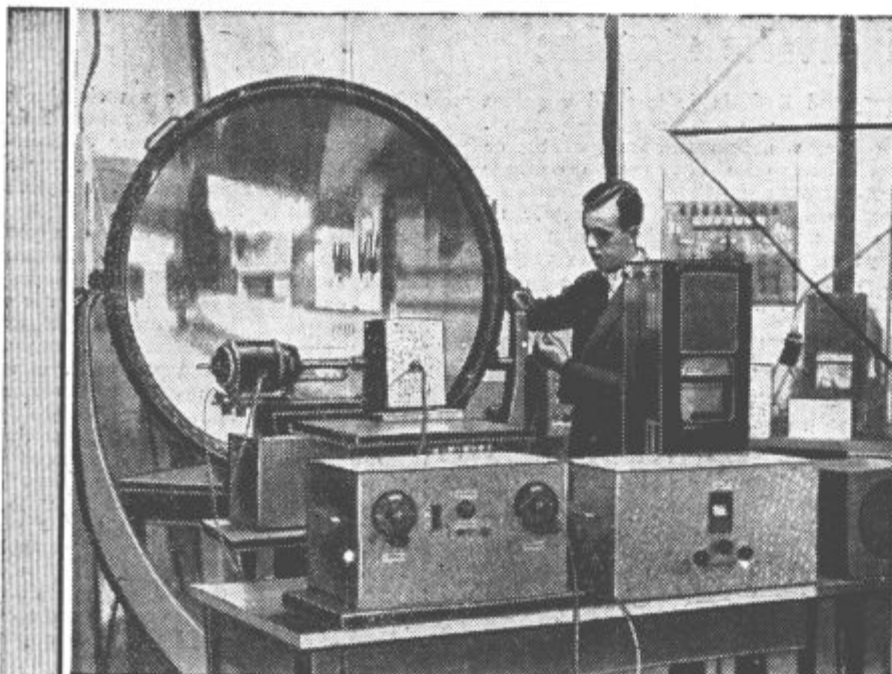
Film so posneli v avgustu v dobrih dveh tednih. Igralci so ostajali v planinah po 2 do 3 dni, kakor jim je čas in vreme dopuščalo. Za ta čas pa je film res mojstrsko izdelan.

Badiura sam ve, kaj se zmore s filmom. Za zdaj tudi »Triglavskih strmine« ne smatra za popolno delo, temveč le za poizkus, v zanimivem dejanju pokazati lepote in značilnosti naših Alp. Koliko se mu je to posrečilo, prepušča seveda kritiki gledalcev. Njegova lastna kritika in dosedanji uspeh pa je dokaz, da smemo od njega pričakovati slovenski film, ki bo tudi zanj v vseh pogledih popoln. Morda se ne varamo, če vidimo v »Triglavskih strminah« začetek dela v širše zasnovani zajednici, ki bo pričela z organiziranim delom za filmsko propagando naših lepih krajev

Fr. Skodlar.

Zgoraj (od leve proti desni): Aparat fizika dr. Kreihselmerja za proučevanje severnega sija med polarnim letom. — Bjørnstjerne Bjørnson s svojo ženo Karolino na pesnikovem posestvu v Aulestadu, kjer živi še danes njegova vdova. — Obrežje otoka Banabufa (Balearsko otočje).

Spodaj (levo): Dijaki angleške visoke šole v Etonu goje tudi sport, ki mu pravijo »wall games«, v značilnih oblekah. Desno: Predsednik francoske republike Lebrun sprejema otroško deputacijo v Elizejski palači.

Pantelejmon Romanov

Njeni pogoji

Illustriral Fran Skodlag

To je bilo skoro njeno lice. Samo bolj blede in tanjše. In njegov izraz je bil povsem drug: ne odkrit in prešerno veseli, marveč vase zatopljen.

Izprva je hotel Viktor teči za tramvajem.

Tak nemir in taka razburjenost sta se ga polastila, da ni mogel stati na mestu. Mahoma je začutil, da si zdaj ne more končati življenja, ko je tu, v Moskvi, bitje, ki je zavladao nad njegovo dušo. Toda, saj to je druga, ne ta... To je vse eno. Kako vse eno?...

Prišel je domov in vso noč hodil po sobi gor in dol.

Zjutraj je šel Viktor po tisti ulici, v kateri je bila stanovala Lena Glan. Tu je ulica, v kateri jo je bil čakal tisti usodni večer, tu je njen dom, tu je vhod in tu je... ona sama...

Kaj je to... Iz hiše je stopila tista deklica, ki jo je bil včeraj videl v tramvaju. S pobešeno glavo, v beli svileni če-

pici z rdečim trakom ob strani, mu je šla naproti. In ko je bila le še dva koraka od njega, je mehanično povzdignila glavo in mahoma ji je lice pokrila mrtvaška bledica.

Med množico hitečih pasantov je šla mimo njega. On pa se je ustavil, napravil z roko nelepo kretnjo, morda je hotel krikniti, morda sneti čepico.

In nekaj minut je stal na enem mestu ter gledal v smer, v katero je bila odšla.

VI

Leno, ki jo je bil vrgel Viktor z nabrežja, je izvlekel kopališki stražnik in jo odpravil na reševalno postajo.

Ko so jo tam izpraševali, kako je pa-

dla v vodo, je dejala, da je stala na nabrežju in ji je spodrsnilo.

Sama ni vedela, čemu ni povedala resnice.

Znancem je pripovedovala, da se je kopala in pri tem malce previsoko skočila v vodo ter se potolkla.

Silno se je izpremenila. Skoro nihče je zdaj ni videl več smejati se, kakor prej. Če je šla, je gledala naravnost predse, a ne okoli po cesti, kakor prevzeta od ene same misli, ki je ni mogla razrešiti, od enega samega vprašanja, ki se ga ni mogla iznebiti.

Vpraševala se je, čemu ni le prikrila, da jo je bil Viktor vrgel, ampak se še celo bala, da vse vkup ne bi prišlo na dan. Čemu?

In ni mogla najti odgovora.

Potem jo je mučilo vprašanje, kako jo je mogel človek, ki jo je tako silno ljubil, namah tako zasovražiti, da se je odločil ubiti jo. Če ne bi bil stražnik za časa prihite, bi bila utonila. In ali bi bil tudi zdajle, če bi jo slučajno srečal, še zmerom poln sovraštva do nje. Toda vendar, to sovraštvo je rezultat ogromne ljubezni...

Sama ni vedela, kaj je tisti mah čutila, jasno ji je bilo le eno, da ni v njej do Viktorja niti najmanjšega sovraštva. Iskala ga je v sebi, pa ga ni našla. Najbolj jo je zanimalo, kje je zdaj in kaj je z njim.

In ko je pomislila na to, da je morda zdajle v Moskvi, je začutila v sebi tak nemir, kakršnega občuti človek, ki se je po dolgoletni blodnji vrnil v svoje rodno mesto, kjer so njegovi dobri znanci,

ki so prepričani o njegovi pogibli. In niti sanja se jim ne, da je tu, blizu njih.

Nekoč je celo šla mimo njegovega doma v veri, da ga bo videla, toda ni ga bilo, vstopiti in vprašati, če je doma, pa si ni upala. In kakšen zmisel naj bi imelo to srečanje — po njunem strašnem, poslednjem sestanku.

To ni dober prijatelj, ki bi bil vesel njene rešitve. Njen pojav bi ga kvečjemu prestrašil, nato pa bi zbudil v njem nov val mržnje.

Da pa bi še enkrat v življenju videla tak pogled brezumnega sovražstva, s kakršnim je bil zrl vanjo, ko je trgala od sebe njene roke, ki so se oprijemale njegovih rokavov, — ne, to je bilo prestrašno.

Saj ni bilo treba, da bi govorila z njim in ga videla, samo pogledala bi ga rada, kakor če bi človek po svoji smrti hotel pogledati na zemljo in videti, kaj delajo in kako živijo ljudje, ki so ostali in ki so bili z njim v tesnih stikih.

Ali bo našel na njih licih kaj, kar bi imelo zvezo z njegovo večno odsotnostjo. Ali pa so spremili njegovo truplo do gomile in se potem vrnili v običajni krogotek življenja, kakor da ga vobče nikoli ni bilo.

In kako je v resnici strašno to pozabljenje. Ljubijo te, skrbe zate, sorodna duša je žalostna, ko odhajaš, in polna radosti, ko se vračaš. In namah smrt... Plamen neutešljivega gorja. Zelja skočiti za teboj v gomilo in se dati pokopati poleg tebe. Potem pa se tvoj neutešljivi prijatelj vrne domov, domači se trudijo in dosežejo, da prične jesti. Drugi dan dela to že brez prizadevanja domačih. Dejstvo, da te ni več, postane navadno dejstvo. In če se še sem ter tja spomnijo nate in celo žalujejo, jim vendarle kaka nenadno razbita čašica za trenutek popolnoma izpodrine misel nate.

Živ človek te zmerom opominja nase in te sili, da ga ljubiš. Nanj ni moči kar tako pozabiti, ker bi to opazil in zameril. Mrtvi pa so velikodušnejši.

Lena je ob teh mislih namah začutila tegobni hlad večne človeške samote, katere te ne more nič rešiti. In res, če že drugi dan po smrti ljubljenega človeka razbita čašica le za trenutek izpodrine spomin nanj, kaj je torej na zemlji trajnega?

Zdelo se ji je, kakor da je že umrla, se vrnila in videla, da ni nihče žaloval po njej. Znanci so jo kot vedno mirno in ravnodušno pozdravljali. Če

bi zares umrla, bi bilo največ, na kar bi lahko računala, da bi znanci dejali:

»Škoda, tako zalo deklica, pa umrlo.«

Cez minuto pa bi pričeli govoriti o tem, kam bi kazalo iti čez poletje.

Bilo ji je, kakor da bi tako-le postrani pogledala iz onostranstva na življenje in ne bi na tem svetu našla niti ene duše, ki bi se je spominjala.

Ta pogled, posmrtni pogled na zemljo, jo je navdal z novim spoznanjem in to spoznanje je zavelo v njej s hladom zavesti, da ni prav nikomur potrebná.

Ko je srečala Viktorja, ni uspela občutiti nič drugega, ko brezumen nemir. In ko ji je bil že izginil izpred oči, se je zavedla, da ni videla niti izraza njegovega lica.

VII

Po tem srečanju je Viktor vsak dan prihajal pred njeno hišo, po nekaj ur postajal pred njo in gledal v njeno okno. Nekoč je videl, kako se je zavesa na njenem oknu premaknila, kakor da bi neka roka hotela odpreti okno, pa se je iz neznanega vzroka ustavila...

Srce je zamiralo v njem, prevzelo ga je razburjenje, od katerega mu je razbijalo v sencih in šumelo v ušesih, stal je ko okamenel in čakal, kdaj jo bo ugledal. Toda skozi zaveso ni bilo moči videti, kdo stoji za njo v sobi.

Nekoč je Viktor srečal Senjo Groholjskega.

»Kaj je novega?« je vprašal Viktor in z utripajočim srcem čakal, kaj bo dejal.

Groholjski pa ni dejal nič posebnega.

»Ali že dolgo nisi videl Lene?«

»Že dolgo,« je mirno odvrnil Groholjski. »Nekaj časa je bila bolna, med kopanjem se je bila pobila, od tedaj pa je vobče nikjer ni več videti.«

Viktorju je bilo jasno, da je pred vsemi skrila njegov zločin.

»Zakaj?...«

Drugič jo je srečal, ko se je vračala domov. Viktor je v razburjenju, od katerega so mu pred očmi plesali zeleni in rdeči krogi, snel čepico. Bledo lice Lene Glan je pri tem zalila jarka rdečica. Njene oči so se za sekundo prikovale, ne k njegovim očem, a višje. In ko sta tako skoro trčila drug v drugega, sta šla skupaj dalje.

»Ali vas ni bilo v Moskvi?« je vprašala Lena.

»Ne, odpotoval sem.«

Šla sta in govorila o brezpomembnih rečeh, kakor je to zmerom, kadar se moški in ženska, ki sta kdaj imela kaj med seboj in pozneje šla narazen, po dolgem času spet srečata in se niti z eno besedico ne dotakneša preteklosti.

V njunem razgovoru je bilo tudi precej plahosti in negotovosti, kakor da sta se spet povsem iznova približala drug drugemu. In često je Lena zarde-la, kadar jo je Viktor vprašal po kaki malenkosti in jo pri tem pogledal.

Mimogrede sta prišla prav do pokopališča in šla mimo nizke ograje s stariimi brezami. Viktor je — bog vedi, čemu — pomislil, ali so zdajle med njima mogoči tako rezki in grobi odnošaji, kakor takrat, ko sta šla proti nabrežju.

»Ne, nemogoči,« je odgovoril sam sebi.

Kaj, če bi mu zdajle povedala, da je imela zveze z Groholjskim, ali bi jo žalil, kakor jo je žalil takrat.

Ne, to je popolnoma jasno.

Kaj je torej vse skupaj?... Kaj se je v obeh zgodilo?...

Lena se je ustavila, se sklonila in trgala cvetje ob ograji. Viktor je gledal njeno sklonjeno postavo sredi nagrob-nih plošč, bujnega zelenja in vid jema-jočih sončnih žarkov, se silil, da bi do-

umel nekaj, kar je bilo v tej sliki, pa ni mogel.

Lena je natrgala rož in stopila k nje-mu. On je stal gologlav in držal čepico v rokah.

Lena je pogledala njegove lase. Nje-na roka, držeča rože, je zadrhtela.

»Kaj je to?« je dejala in pokazala na sivino.

»To... to...« je dejal Viktor, pa ni izgovoril do konca, samo zardel je in umolknil.

Lena je nekaj časa gledala njegove lase, potem pa mu je podala rože, v očeh so se ji mahoma zalesketale solze, z eno roko ga je objela okoli vratu in pritisnila ustnice na tisti sivi pramen las.

»GODBA NA GODALA«, linorez Leop. Wächlerja

Poslednji cigani v Evropi

Naša omikana celina že dolga stoletja ne pozna več prarodnih kočujočih plemen. Na severu, kjer priroda ne dopušča stalne naselitve, imamo še zadnje ostanke v Laponciah, v ruskem Povolžju pa Baškire, priseljence iz Dzungarije, toda tudi njihovemu svobodnemu življenju se že bliža konec, kajti poleg današnje visoko razvite civilizacije ni več mesta za razvojne oblike iz pradavnin človeštva. Tudi Ciganom, plemenu za-

Srbska ciganka

gonetnega porekla, ki so bili nekdanj znani po vseh državah Evrope, proti železna nujnost stalne naselitve. Evropa je že pogosto naseljena, da bi v tej tesnobi ostalo kaj prostora za svobodnijaške nagone Ciganov.

Potreba naselitve Ciganov se je pokazala že pred nekoliko desetletji in marsikatera država se je zavzela zanje, da napravi iz nestalnih, kočujočih kovačev, godcev in uzmovičev koristne člane človeške družbe. Vsaka, še tako dobra namera pa se je izjalovila ob nenavadni ljubezni ciganskega ljudstva do svobode in nikjer se človekoljubi ne morejo pohvaliti s kakim trajnejšim uspehom. Zgodilo se je celo, da je oblastvo Ciganom postavilo hiše in jim odmerilo polja, oni pa so rajši bivali pod svojimi šotori, češ, da jih duši zrak v zaprtih prostorih, za polje pa so se menili le toliko, da so pasli po njem svoje mršave konjiče. V neredkih primerih se je oblastvo zateklo k strožjim ukrepom, toda uspeh je bil običajno še znatno manjši. Vsa upravna prizadevanja so dosegla le toliko, da so Cigani

začeli nositi nadeta jim imena ter imajo uradi, ki se morajo od časa do časa baviti s cigansko nadlogo, vsaj to zadovoljstvo, da jih lahko vpišejo z imenom in priimkom v razne potrebne in nepotrebne registre.

Ako se pogledimo v usodo tega ljudstva in v njegovo bedno življenje, moramo občutiti globoko sočutje s temi parijami sodobne omikane družbe. Povsod preganjani, povsod nedobrodošli trpe pozimi mraz, poleti jih peče sonce, vmes pa je njihov stalni spremljevalec glad. Žive od tega, kar drugim ostaja, ali pa česar drugi sploh ne morejo več porabiti brez škode za svoje telesno zdravje. Cigan pa nima niti predsodkov, niti studa in kakor vse kaže, mu celo mrhovina prav nič ne škodi. Vendar cigan rad prenaša vso to nesrečo, ker mu je daleko nevsječnejše vsako stalno in redno delo. Ako se Cigan loti dela, se ga naveliča kaj kmalu, še česče pa je njegov izdelek globoko pod kakovostjo običajnega, komaj površno izučenega delavca ali obrtnika. Smisla za dragocenost časa nimajo. Njim se nikoli nikamor ne mudi niti v življenju niti pri delu. Ljudje se jih boje, jih sovražijo in se jih ogibljejo, kljub temu

Ciganski šotor v okolici Beograda

pa se v posebnih težavah kaj radi zatekajo k njim po pomoč, smatrajoč jih za čarovnike in pojave, ki imajo zveze s tajnimi silami. Med Cigani so tudi bogati ljudje, toda ti so sila redki, ogromna večina jih je le vnebovpijočih siromakov.

Ni dvoma, da si je že vsakdo zastavil vprašanje, odkod je to čudno ljudstvo, kakšnega porekla je in kdaj se je poja-

vilo v Evropi. Zgodovinarji si niso edini v svojih učenih odgovorih. Nekateri jih prištevajo tej, drugi spet drugi jezikovni in plemenski skupini. Od samih Ciganov se v tem pogledu ne more iz-

Madžarski cigan

vedeti prav nič zanesljivega, ker so vse te važne podrobnosti na svojih blodnjah po svetu že davno pozabili. Cigani so skupina ljudi brez zgodovinske tradicije, brez vere in brez narodne zavesti, ki jih veže edino jezik, prepojen z besedami iz jezikov njihovih gostiteljev.

Pojavili so se v Evropi nekako v 14. stoletju. To je bila doba silnih in opasnih mongolskih pohodov in osvajanj, ko je kazalo, da bo Evropa postala mongolsko narodno področje. Početnik teh bojev je bil silni Temudžin Džingiskan in veriga teh azijskih osvajačev se vle-

španska ciganka

če do samega Timura Hromega. Mongolski pritisk je odnehal, divji bojevniki so se umaknili v svoja azijska šotorišča, kjer so potrošili nabrani plen in

čakali v bedi, da vstane med njimi nova močna osebnost ter povede divja polčišča na nova razbojstva. Za tem mongolskim valom pa niso ostale samo porušene države, opustošena selišča in polja, marveč so se najprej na Grškem pojavile čete nekega temnopoltega miroljubnega ljudstva, ki je bežalo iz Azije pred trumami Timura Hromega. Grki so mislili, da so to begunci iz Egipta, kar so Cigani najbrž sami trsili, da bi odvrnili od sebe vsak sum zaveznitva z Mongoli. Cigani so se pred tem najbrž že nekoliko stoletij potikali po Mali Aziji, pred Timurovim navalom

Francoški cigan

pa so prešli Helespont in stopili na evropska tla. Iz njihove prvotne domovine jih je pregnalo vznemirjenje, ki ga je med azijskimi narodi povzročil Džingiskan. Bežali so pred njim, kakor Turki kasneje pred Timurjem, le da Cigani niso bili osvajači, da bi si bili podjarmili nove dežele.

Iz Grške so Cigani prodirali polagoma vse dalje po Evropi. Prvotno so potovali kot strnjena celota, spotoma pa so se cepili in delili na manjše skupine ter se v srednjem veku razširili že po vsej celini. Pri tem so ohranili isti način življenja, kakor so ga imeli po širnih baktrijskih stepah. Ostali so kočujoči rod do danes in občutna nadloga nekaterih dežel. Nemci so jih sprva imenovali Tatare in Madžare, dokler si iz slovanskih jezikov niso prikrojili svoje besede Zigeuner, Francozi so jim vzdeli naziv Bohemiens, misleč, da so prišli iz Češke, angleški izraz gipsy pa priča, da so Cigani povsod širili bajko o svojem egiptskem poreklu. Po jeziku sodeč, pa je cigansko pleme iz severne Indije, na svojem potovanju preko Ira-

ka pa je prevzelo še nekoliko armenskih in perzijskih besed. Izseljenci iz daljne Indije nosijo danes imena vzeta iz besednega zaklada narodov, med katerimi so našli svoje skromno zavetje. Te vrste so naši Hudoroviči in Brajdiči. V marsikateri naši vasi stoji dom, ki se mu po domače pravi »pri Ciganu« in čisto se pri članih družin opažajo značilno neslovenski telesni znaki. Nekateri priimki čelo naravnost izdajajo cigansko pokolenje — prizanesimo s primeri, da bi kdo ne bil razžaljen.

Prof. A. M. Low (London)

Podobe iz sanj

Ali se ne zabliskajo v vsakih možganih domisljice: verzi v možganih pesnika, tehnične izboljšave v možganih inženjerjev, nove poslovne metode v trgovčevih možganih?

Ali je res, da so pokopani v podzavestih brez vsake koristi bogati zakladi čudovitih misli in navdihov? Ali bi ne mogli najti metode, ki bi nam te dragocene misli rešila in jih dvignila iz podzavesti?

Ali je v teh domisljicah, ki strašijo kakor duhovi v naših možganih, res neka vrednost in pomembnost?

Podedovani spomin

Oglejmo si sanjajočega človeka! Čas in prostorne razdalje so se pri njem zamenjale in zato razpolaga z domišljijo, ki nima nič skupnega z normalnim premišljevanjem in miselno koncentracijo.

Nštevilni ljudje so že od pamtiveka sanjali o letanju, a šele v naših časih je tehniki uspelo, da je te podobe iz sanj spremenila v resničnost. Podedovani spomin na tisti čas, ko je človek v opici podobni obliki skakal od drevesa do drevesa, so bili za te sanjske podobe bolj logična utemeljitev nego kakšen navdih iz še ne izrabljenih možganskih stanic.

Dejstvo, da ne sledi občutku padanja v sanjah nikoli občutek udarca ob tla, so skušali razlagati tako, da nam naši predniki tega zadnjega občutka niso mogli oetaviti, ker so pri takšnem dejanskem padcu pač izgubljali svoje življenje.

Sanjajočim ljudem nedostaja časovnega čuta

Dnevna svetloba, ki nas spet prebuja v resničnost, nam razkrinka čudovite iznajdbe, o katerih smo sanjali ponoči, kot gol nesmisel.

Lahko se zgodi, da so sanje glasbeniku dale nove melodije — a če jih more zjutraj po spominu zapisati, se mu bodo običajno razodele kot zmešnjava zvokov, ki je sestavljena iz posebno izrazitih muzikalnih vtiskov v njegovem budnem življenju.

Značilen primer za nedostatnost časovnega čuta med sanjami daje dobro znano dej-

Danes so Cigani raztreseni po vsej evropski kopnini, z izseljenci so že davno prodri tudi v Afriko in celo v novi svet onkraj Atlantika. V nekaterih državah evropskega vzhoda so naravnost nekaka pritiklina pokrajine, ki ji pridajajo s svojimi obcestnimi šotori in tabornimi ognji neko romantiko. To pa je tudi vse ter ne odtehta težav in sitnosti, ki jih imajo državne uprave s temi zapoznelimi, v svojem razvoju zaostalimi kočevniki.

stvo, da šine pred oči človeku, ki se potaplja, vse njegovo življenje kakor blisk. Može se si misli: »Zdaj me bo konec; kako lepo sem vendar prebil zadnji dopust; kakšna škoda, da ne bom nikoli več videl svoje žene in svojih otrok...« in tako dalje, navidezno dolgo časa. A ta »dolgi« čas je samo zato dolg, ker živi v stanju, ko je izgubil fizično kontrolo nad seboj, blazno hitro življenje!

Mehanizem sanj

Vselej, kadar se prebudiš iz sanj po strelnu, s katerim si usmrtil levo, in odkriješ, da je strel nastal s tem, da je v sosedni sobi zaropotal stol po tleh, ti postane čisto jasno, da ni bil usmrčen lev nobena sijajna domisljica med sanjami, temveč samo rekonstrukcija stare zgodbe. Dejstvo, da je ropot prevrnjenega stola nastal istočasno kakor strel iz puške, kaže dozdevno na to, da se je vsa dogodivščina odigrala v trenutku prebujenja in da se je čudovito doživetje izkonstruiralo šele tako rekoč zadaj v možganih. »Tu sem nekoč že videl...«

Vedno znova se dogaja, kadar pride nekdo prvič v novo pokrajino, da si misli: »Tu sem pa nekoč že bil, morda v nekem drugem življenju...« To bi bilo v resnici nekaj čudovitega. A vendar je veliko bolj preprosta in resnici bližja razlaga, in sicer ta, da je vzrok temu pojavu, ki ga znanost imenuje »fausse reconnaissance«, samo povratek podedovanih predstav na temelju kakršne koli posebne uredbe možganskih stanic.

Naravnost presenetljiv je bil primer tiste ženske, ki je trdila, da mora misliti zmerom na »staro žensko s polno košaro jaje na glavi,« kadar se sklani. Učenjaki so menili, da ji vdira pri sledenjanju kri ali kakšna druga tekočina v drugače pasivne možganske stanice in jih spravlja v delovanje. Preiskava pa je dejansko ugotovila, da je stari oče te ženske prenašal jajca v košari in da je imel sploh navado nositi bremena na glavi.

To je zanimivo, a ne presenetljivo. Tu ne gre za »navdihe«, temveč samo za fiziološki primer, podoben tako zvanim »prerokskim

sanjame, ki niso nič drugega nego posledica slučajja in avtosugestije.

Domisljice med spanjem?

Isto bi lahko rekli o »izumih«, ki se nam zablisejo v možganih med spanjem in se takoj po prebujenju, ko se nam vrne časovni čut, razblinejo v brezoblične domisljije.

Trdijo, da so se javljale slavnemu komponistu Francu Schubertu najlepše melodije med spanjem in da je imel navado iztegniti roko ter jih zapisati, ne da bi se zjutraj tega početja zavedal. Ta občutek je vsakomur znan in se je tudi vsakomur že primeril; toda muzika je ritmična zadeva — in če nedostaje časovnega čuta, se udarjanje veje ob okensko šipo lahko spremeni v nežne melodije. Če trkamo v nerednih presledkih na mizo, nastane šum; toda redno trkanje v določenih, ponavljajočih se presledkih, povzroča melodije.

V praksi se je izkazalo, za neizvedljivo, da bi misli izražali s pomočjo kakšnega

aparata. Splošno mislijo, da nastaja možgansko delovanje kot posledica neznanega električnega dogajanja.

Energijo dovajamo telesu s pomočjo hrane, a potem se ne spreminja v fizično gibanje, temveč povzroča neko določeno valovanje v etru.

Če je teorija o električnem izvoru misli pravilna, tedaj je samo še vprašanje časa, da se doslej nekoliko burkasti poskusi v področju telepatije postavijo na znanstveno podlago.

Nekoč bomo imeli mogoče stroj, ki bo naše misli beležil brez pomoči govornice. Danes si ga ne moremo niti predstavljati.

Misli in domisljice v sanjah so le redkokdaj lepe in veličastne. Izbrani stavki in čudoviti izumi v sanjah so le brezoblična fantazija.

Bolj smiselno bi bilo, če bi ne dali nič nanje in bi jih nadomestili z doslednim in vztrajnim premišljevanjem, ki ga dandanes tako malo gojimo.

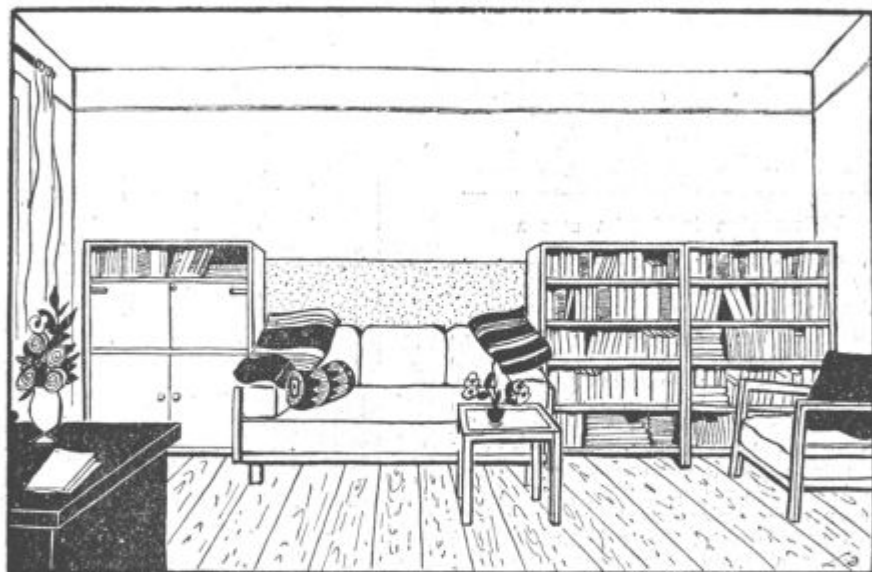
»UMETNIKOVA HČI« (Karl Stieler, 1781—1858)

CLOVEK IN DOM

Pohištvo na priraste!

Marsikatera in marsikateri bi se rad poročil, pa mu manjka denarja, na obroke pa ne mara jemati, ker se boji dolgov. Da, ko bi bilo mogoče kupiti pol omare in samo pol police in drugega, potem bi že šlo in dovolj bi tudi bilo za prvo silo. Iz te zagate bo vsakemu pomagalo kombinacijsko pohištvo, ki se da počasi poljubno sestavljati in povečavati. Skoraj vsak, ki mora količ kaj računati, bo moral slednjič priznati, da

je umevno, da telo ki se mora razstavljati, ne more biti ornamentirano. Sekanje ornamenta ali ornamentirane ploskve bi bilo barbarstvo. Razen tega pa okrasje ne dopušča tako svobodnega kombiniranja ploškev, kakor bi bilo železi iz vidika čim večje ekonomičnosti, ki je v današnjih časih prvi pogoj. Prav tako je razumljivo, da mora biti pohištvo, ki se sestavlja, tako precizno izdelano kakor ura, da se sestavni kosi zlahka spajajo med seboj. Tu ni mogoče prikriti nobene slabosti. Osnovni element, na

Strnjena fronta kombinacijskega pohištva

je samo v tej smeri rešitev in sicer solidna in zdrava rešitev vsakega na novo se snujočega skromnejšega gospodinjstva.

Nikar ne mislite, da se kombinacijsko pohištvo propagira samo zaradi tega, ker je zdaj taka moda. Samo splošno pomanjkanje prostora in denarja je prisililo arhitekta, da so začeli graditi take odrešilne vzorce. Vzlic temu pa se pojem kombinacijskega pohištva dostikrat napačno tolmači in neizprosni modernisti ga često izrabljajo tudi brez vsake potrebe. Potem pa nastanejo tiste omare z nekaj prilepljenimi nadstropji zaradi lepšega, čez vse mere okusnosti raztegnjene plošče pa v vseh mogočih geometričnih likih predeljene knjižne police, kamor se da sicer vse vložiti samo ne knjige... In vse to samo zaradi tega, da je na videz ustrezno vladajoči modi. Taki izrodki »nove stvarnosti«, ki so se razkazovali na razstavah, so že mnogo škodovali zdravi ideji »rastočega stanovanja«.

Vnanji znak kombinacijskega pohištva je njega preprostost, pohlevnost. Samo po sebi

katerega se s časom nanizajo dodatni kosi, mora biti prav tako brezhibno in temeljito narejen kakor kasnejše pritlikline.

Ne glede na praktičnost pa je kombinacijsko pohištvo lahko tudi resnično lepo. Ker je navadno zelo poblešno izoblikovano, je odločilna za učinkovitost okolice, v katero ga postavimo. Močne pisane barve in pompozne, mogočnejše mobilije v njega bližini, ga seveda popolnoma odrinejo in zasenčijo.

Kombinacijsko pohištvo je iz mnogo vzrokov vezano na preproste oblike. To dejstvo pa neki podzavesten občutek, kakor da bi bila masivna, iz cela narejena omara več vredna nego rahla kombinacija več posameznih elementov, je vzrok, da se to pohištvo še ni moglo tako uveljaviti, kakor zasluži. Od posameznika je odvisno, ali je v stanju premagati take predsodke, ali se jim pa pokoriti v lasno škodo.

Na vsak način se v kombinacijskem pohištvu obnesejo tisti kosi, katerih vsebina se menjava, n. pr. omara za obleko in perilo, buffet in komoda, šivalna mizica, knjiž-

na omara in kuhinjska omara. Posebno pri knjižni in kuhinjski omari se bo kaj kmalu pokazalo, kako dobro je, da se dasta razširiti. Knjig in posodja se čez leta kar nepopaženo nabere, množina perila pa je na-

Univerzalna kuhinjska omara

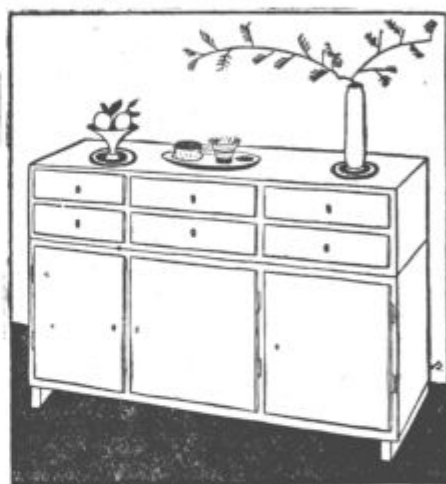
vadno že spočetka taka kakor kasneje in obleke se običajno tudi nikoli ne nabere čez potrebno mero.

Tudi mobilije za sedenje in počivanje se kasneje izkažejo bolj praktične, če se dajo poljubno povečati in spreminjati. Če je n. pr. posteljni divan ob blizu pogledan samo kombinacija več enakih blazinskih stolic, potem se bo dal tudi mnogo lažje prilagoditi vsakokratnim prostorskim prilikam, kakor pa če bi bil okorna, nedeljiva enota. Take stolice se dajo prav povsod razpostaviti in zmerom prav pridejo, kadar je pri hiši več ljudi kakor običajno. Evo, iz tega se vidi, da razložiteve neke reči še ne pomeni razvrednotenja in v današnjih labilnih življenjskih prilikah je to dvojnega pomena, ker se vse kar je majhno, dokaj lažje prilagodi menjajoči se okolici.

FOTO AMATER

»Fotorevija«, decembrska številka, prinaša okusno novo naslovno stran po načrtu P. Kocjančiča in z znamenito sliko Mariborčana Vl. Cizlja »Vlak v zimski noči«. Tudi v notranjosti revije je več izvršnih posnetkov slovenskih avtorjev, a posebno zanimanje bodo zbudile slikovne priloge k članku »Moderna fotografija brez kamere in plošče«, ki ga je napisal P. Kocjančič in ki daje amaterju strokovne navete za novo vrsto fotografskega delovanja v mračnih dneh in dolgih večerih zimskega časa. Številka je sploh posvečena fotografiji v zimskem času, v zasneženih dneh in nočeh, pri umetni svetlobi, na božični

Posebej je še treba omeniti, da se kombinacijsko pohištvo ne sme zamenjavati s »spremenljivim pohištvom«. Slednje ni namenjeno toliko za solidno in trajno rabo, marveč je — kako bi dejali — bolj igravega značaja in rado človeka razjezi ob nepravem času. Nekajkrat posežeš z roko pa imaš toaletno mizico, še nekajkrat in pred teboj je šivalna mizica ali pa uradno strogi pisalnik. Pri vsem tem se seveda kaj lahko pripeti, da ti pride v roko glavnik namestu peresnika ali pa črnilnik namestu gobice za krpanje nogavic. Prevelike čarovnije v pohištvu res nikoli niso dobre in v današnjih nervoznih časih še posebno ne priporočljive. Edino praktična in res priporočljiva je postelja, ki se lahko po potrebi spremeni v coucho ali pa v naslanjač.

Omarica, ki je počasi zrastle v tri dele

Kombinacijsko pohištvo, kakor rečeno, nima s takimi mizarškimi in tapetniškimi umetnijami ničesar skupnega, marveč je skozi in skozi »odkrita« značaja, in celo vzgojno vpliva na lastnika, ker mu ne dopušča kazati se drugačnega, imovitejšega, kakor pa je. — I. D.

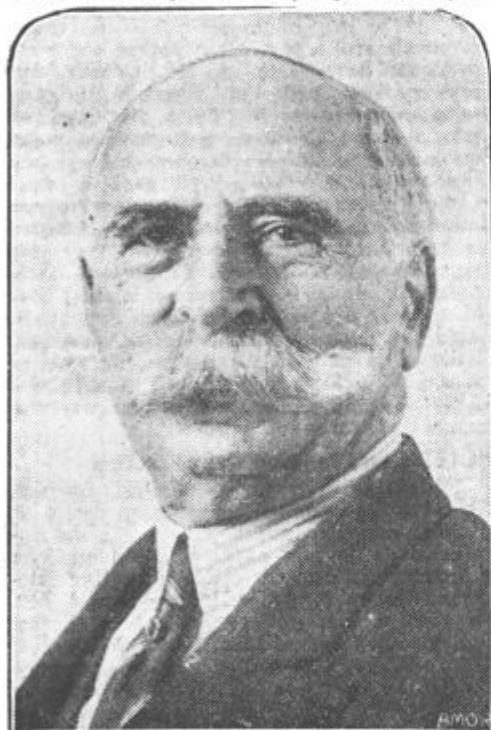
večer itd. Med ostalim gradivom omenjamo članek inž. Gorjana, kako naj amater novčič svoje proizvode, članek prof. Šplaita o novem razvijalcu za drobno zmo, Paspov članek o amaterski kinematografiji, razpravo o objektivu za početnike, »Vprašanja in odgovore« itd., torej res bogato in mnogovrstno gradivo. »Fotorevija« se naroča preko Fotokluba Ljubljana ali preko uprave v Zagrebu, Dalmatinska ulica 6, prizemno, ter stane letno 60 Din in polletno 30.

Ceste in uspešen boj proti prahu

(Ob 70letnici slavnega tehnika)

V življenju narcodov je igrala cesta kot važen tehniški objekt prav različno vlogo. Stari Rimljani so polagali n. pr. veliko važnost nanje, služile so jim v trgovske svrhe in za vojne pohode. Gradili so jih temeljito, še danes imamo več rimskih cest v uporabi. V srednjem veku pa je nastal pre-

Dr. Guglielminetti

obrat. Pojavljali so se roparji in narodi so se posluževali zaradi varnosti rajši plovbe po rekah in opuščali ceste. Naše ceste, Gorenjska, Dunajska, Tržaška in Dolenjska cesta pa so nastale nekako pred dve sto do tri sto leti. A tudi te so doživljale včasih boljše in slabše čase. Razvoj železnice do leta 1910. je vplival slabo nanje, kar je razumljivo, če pomislimo, da se je zmanjšala s tem njih važnost, toda železnica se je polagoma preživela v korist avtomobilizma med vojno in po vojni in cesta je postala spet važen faktor zaradi večjega prometa in se tudi izpopolnila v gradnji.

Problem cestnega prahu je ostal dolgo nerešen. Še pred desetletji so bile v vseh deželah sveta podeželske ceste polne prahu. Dokler je bila gramozna cesta v dobrem stanju in dobro povialana ali pa vlažna, je še nekako šlo, toda težka vozila so jo razdejala in prahu je bilo zmerom več. Pri večji teži in hitrosti avtomobila se je zaradi tangencialnih sil in zaradi izsesavanja pla-

sti po gumiju zrahljala vez med gramozom in peskom in poleg cestnih kotanj smo imeli veliko prahu. Gorje samotnemu potniku, ki je srečal avtomobil in tudi kolesar se je moral ustaviti, stopiti v kraj ali pa zavoziti v oblak prahu.

Danes so boljše ceste v Evropi skoraj proste te nadloge. Največje zasluge za to ima švicarski zdravnik dr. Ernst Guglielminetti, ki je slavil te dni 70letnico svojega rojstva. Iznal je oljenje in katraniziranje cest, ki je sicer zelo drago, a higienično in uspešno, ker voda odteka in ne vsrkava vlage. Iznajditelj je naredil 1902. v Monte Carlu prvi poizkus na 40 m dolgi gramozni progi, ki jo je katraniziral. Ta poizkus je sijajno uspel: Gramoz in pesek sta se utrdila in močnejše zvezala, tako da je bila odpornost ceste proti težkim vozilom večja kot doslej, a tudi prosta prahu in blata.

Francija je prva podprla pred tridesetimi leti dr. Guglielminettija, kajti bila je tedaj dežela avtomobilov, mesto in dežela sta tekmovali z denarnimi prispevki za borbo proti nehigijski nadlogi — prahu. Agitacija se je razširila v Nemčijo, Anglijo, Italijo in Švico in iznajditelj je doživel še za svoje življenjske dobe ogromen triumf. —

Z. Š.

Umetno srce

Ze pred delj časa smo poročali o umetnem strojnem srcu prof. Brjuhenenka in o poskusih, ki jih je ž njim napravil na mrtvem psu. Videti je, da še ni zaspala ideja umetnega pripomočka, ki naj bi nadomeščal poglavitni gonilni organ vsakega višje organiziranega živega bitja — srce, marveč da še zmerom roji po glavah znanstvenikov. Ameriški zdravnik dr. Gibbs, ki se mudi na študijskem potovanju po Evropi, je oni dan v Budimpešti predvajal strokovnjakom električni aparat, s katerim je v stanu za nekaj ur nadomestiti srce pri vsaki živali. Njegov aparat vzdržuje normalni obtok do najmanjših podrobnosti tako kakor srce. Poskus, ki ga je pred dvajsetorico povabljenih zdravnikov napravil Gibbsov asistent, je popolnoma uspel.

Ideja umetnega srca — kakor rečeno — ni nova. Fiziologi si že dolga leta prizadevajo, kako bi se izognili odvisnosti od srca pri znanstvenih poskusih, zlasti pri proučevanju učinka raznih medikamentov na krvni obtok, ki je odvisen od dveh činjenic, namreč od samega srca in od stanja arterij. Ta dva činitelja pa je treba pri študiju upoštevati strogo vsakega posebej, ker je cela vrsta bolezní, ki se dajo popraviti zgolj s sredstvi, ki učinkujejo na arterije, ne pa tudi na srce. Medicino čaka cela vrsta vprašani, ki pa se bodo dala razčistiti zgolj pri poskusih z umetnim srcem.

Strojno srce v začetku omenjenega ruskega učenjaka je bil sistem črpalk, ki je sicer lepo vzdrževal krvni obtok, ki pa je imel bistveno napako, da je poganjal po arterijah samo tujo kri, namestu lastne krvi. —

vali. Fiziolog Gibbs pa si je nasprotno prizadeval, konstruirati pripravo, ki točno posnema vse individualne delovne faze srca. Pri tem pa je bilo treba ne glede na okornost mehaničnih priprav, ki naj ustrezajo tako mnogovrstnim funkcijam srca, premagati še dva druga problema: namreč nameščenje aparata v telesu in uravnavanje njega delovanja po individualnih lastnostih živali, ki se ravno preskuša, v prvi vrsti torej spreminjanje utripa. Poldrugo leto je poskušal Gibbs, preden se mu je posrečilo umetno srce tolikanj spolniti, da je z njim lahko ohranil poskusno žival nekaj časa pri življenju. Števila srčnih utripov pa takrat še ni mogel poljubno spreminjati in zato so poskusi tudi le deloma uspeli. Pred nekaj meseci pa je skupaj z nekim berlinskim zdravnikom, ki je zdaj njegov asistent, srečno premagal še zadnje nedostatke pri regulaciji utripa.

Gibbsovo umetno srce sestoji v bistvu iz dveh gumijevih mešičkov, nameščenih v kovinskem okrovu, ki je napolnjen z vodo. V okrovu so ventili, ki s pomočjo elektromagnetov uravnavajo dotok in pritisk vode na mešička, ki sta spojena z žilami. Po ritmu elektromagnetov voda stleka ali pa širi mešička, ki na ta način po predpisanem taktu poganjata kri po arterijah. Žival se pred poskusom seveda narkotizira, tako da ne more biti govora o kakršnemkoli mučenju. Aparat se mora čim hitreje vstaviti na mesto pravega srca, dokler življenje še ne ugasne popolnoma. Ko začne umetno srce utripati, se kmalu vrnejo živali refleksni gibi, znaki življenja, ki pokažejo vsaj kratkotrajno zmago stroja nad smrtjo.

Zmote, ki se ne dajo iztrebiti

Znanost neutrudno bije boj za resnico in mora v tej borbi osobito nastopiti proti zmotam, ki so tako ukoreninjene, da bodo ostale v svetu neovržene Ugotovitev, ki jo dožene posamezen raziskovalec, ostane običajno omejena na ozek krog, splošnost pa še dalje tava v zmotah, ki se podedujejo iz roda v rod.

Ksantipa

Ali je bila žena grškega modrijana Sokrata res tako neznosna ženska, da je njeno ime še danes zapopadek zle in sitne zakonske polovice? Nemški filolog Zeller se je lotil problema, kako bi Sokratovi ženi vrnil čast in ni pri tem dognal nič drugega, nego da tiči vsa zasmehljiva zaničljivost v nenavadnem začetku imena, ki se v grščini piše z X. Težko si je predstavljati, da bi bil pridni in modri profesor s to svojo razlago res odvrnil krivico slabega slovesa Sokratove žene, pač pa si lahko vsakdo misli, da bi bil vrli mož svoj trud lahko plodonosneje naložil. Pač pa je zelo mogoče, da Ksantipa ni bila nič slabša ali pa nič boljša nego druge ženske in ji je

legenda le zato obesila neprijetne lastnosti, da bi se poleg nje tem sijajnejše blestela Sokratova modra uvidevnost in mirno ravnodušje.

Pitagorov izrek

Vsak šolarček se muči z učenim izrekom, da je kvadrat nad hipotenuzo enak vsoti kvadratov nad obema katetama ($a^2 + b^2 = c^2$). Marsikdo izmed njih zato ni nič kaj naklonjen grškemu matematiku Pitagori, ki mu pripisujejo, da je prvi odkril to učeno pravilo. Pri tej priliki je bil mož tako vesel, da je dal bogovem v zahvalo takoj žrtvovati sto volov. Nekaj šegavi sodobnik je dodal temu izrek da se posihmal tresejo vsi voli, kadarkoli kdo odkrije kako novo pametno stvar. Te podrobnosti so tako določne da bi na njih temelju vsakdo mislil, da je res Pitagora duševni oče tega izreka, kar so verjeli tudi že stari Grki. Vsa stvar pa je pravljica in moderna raziskovanja so dokazala, da je Pitagora le kot učitelj razširil poznavanje tega matematičnega pravila. Odkril pa ga je okoli l. 300. pred našim štetjem matematik Evklid, torej dobrih 200 let pred Pitagoram. Evklidov dokaz za izrek nam je ohranjen, kako ga je pa izvajal Pitagora, pa nam ni znano. V ostalem ne vemo niti gotovo, dali je Pitagora, čigar ime je ovekovečeno z izrekom, res živel.

Aleksandrijska knjižnica

Obžalovanja vredna okoliščina, da nam je od grške znanosti in slovstva ostalo le razmeroma silno malo, je privedla do domneve, da je bila največja aleksandrijska knjižnica uničena ob priliki osvojitve Aleksandrije po Arabcih 21. decembra l. 640. V zvezi s tem se je storila takoj bajka, da je kalif Omar dal uničiti knjižnico, češ: Ako vsebujejo te knjige kaj drugega nego koran, so škodljive, ako vsebujejo isto, so pa odveč, zato naj se pokončajo. Bajne so potem res celih šest mesecev kurili vsa aleksandrijska kopališča z zakladi klasičnih spisov starega veka. Raziskovanje je prišlo na pomoč obrekovanim Arabcem in dognalo, da so ti na tem herostratstvu popolnoma nedolžni. Največja aleksandrijska knjižnica, ki so jo ustanovili Ptolomejci leta 298. pred našim štetjem, je pogorela popolnoma slučajno l. 47., ko je Cezar osvojil mesto. Ogenj je uničil okoli 400.000 rokopisov. Zgodovina ve povedati še o drugi, takisto zelo bogati aleksandrijski knjižnici, ki pa jo je namenoma uničil škof Teofil v boju s pagani. Morda je pri zavzetju mesta po Arabcih trpela še kaka druga knjižnica, vendar je nesporno zgodovinsko dejstvo, da so bili glavni zakladi grške znanosti uničeni že davno pred Arabci. Ti so tudi vedno odbijali obdolžitev in Omarjev izrek, ki sta ga svetu razodela dobrih 500 let po Omarjevi smrti dva krščanska pisatelja. Ker prej o njem ni bilo nikomur nič znano, je jasno, da gre za izmišljotino z namenom oblatiti muslimane, zaklete sovražnike krščanstva.

TRIMINUTE POTOVANJA

Na Burgundskem

Burgundska je ena naj slikovitejših in naj prijaznejših francoskih pokrajin. Posebno so navdušeni zanjo vsi motociklisti. Vsakomur, ki si je že temeljito ogledal Pariz, je priporočati, naj se priključi kakšni večji družbi in odrine z njo proti jugu, med gričevje prelepe Burgundske, kjer leže sivi zgodovinski kraji v bajno lepem prirodnem okvirju.

Prvo pomembnejše mesto, kjer se ustavljajo pariški motociklisti, je Avallon. Mesto je posebno zanimivo ob tržnih dnevih, ko se pokaže francoska provinca tujeu od najboljše plati. Nekam iznenaden si ob pogledu na preproste kmete in deželane, ki ne kažejo kar nič tiste vedrosti in brezskrbnega veselja do življenja, ki se šteje med osnovne poteze galskega značaja.

V Avallonu je množica izvrstno ohranjenih hiš in cerkva iz 15. stoletja. Neka mehko baha iz vsega tega z zelenjem obraslega starega zidovja. Tesne ulice in trgi so zatrpani z visoko naloženimi vozmi. Burgundska zemlja je bogata in dobro obdelana. Kmetje so baš pri južini. Zalagajo se s pošteno odrezanimi kosi belega sira, pripravljene s smetano in sladkorjem.

V mestu Arcy so zanimive podzemске jame, ki jih je res vredno videti. Ena je dolga skoraj dva km in ima tipično obliko tesni, ki jo je v nesluteno dolgi dobi izdolbla neka podzemska reka. Z velikanskimi kapniki je predeljena votlina v nešteštrah stranskih dvoran in je na moč strahotna videti in luči umetne efektne razsvetljave. Pred nekaj leti so našli tod čeljustnico nekega ropičjega pračloveka in v neki steni od apnenca še številne druge ostanke jamskega človeka iz ledne dobe.

Med najbolj tipična burgundska mesta spada Vezeley, visoko gori na zelenem gri-

žu. To staro mesto je zelo priljubljeno francosko letovišče in dostikrat je poleti tak naval, da morajo oddajati v najem celo šolske sobe, če hočejo spraviti vse obiskovalce pod streho. Je pa mestece res tiste vrste, ki človeku za zmerom prirastejo k srcu.

Povsod na Burgundskem stoje še lepi stari gradovi, katerih ponosna pročelja se komaj vidijo izza goščave košatih nasadov in zelenja. O marsikateri trdni kmetiji, mimo katere se pelješ, ti povedo, da je bila pred nekaj stoletji še utrjen grad, zakaj burgundski gospodje so bili zmerom sprti med seboj in zato je bilo dobro, da so bili njih domovi hkrati tudi trdnjave, kadar so se pričela razračunavanja. Francoska zgodovina je malokje tako krepko nastajala kakor na Burgundskem.

ZNAMKE PRIPOVEDUJEJO

Največja žival

Zirafa, ki živi dandanašnji le še v nekaterih afriških pokrajinah južno od Sahare, spada med najbolj svojevrstna živa bitja, ki jih poznamo. Med še živečimi vrstami je žirafa največja žival na svetu, saj doseže včasih višino nad 5 m. Rožička na glavi nista gola, marveč nekako pod kožo skrita in poraščena. Na čelu se pozna še ostanek nekoga tretjega, pokrnelega roga.

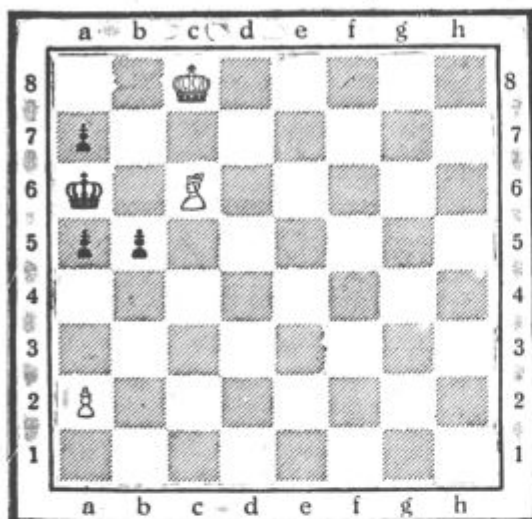
Navzlic temu, da ima žirafa tako dolg vrat, ji dela velike težave, kadar hoče piti ali pa muliti travo. Navadno obira samo drevje in brez vode tudi lahko vzdrži delj časa. Pri obiranju ji dobro služi izredno dolg in gibčen jezik. Glava je sorazmerno zelo majhna, oči pa so tako postavljene, da ji jih ni treba obračati, kadar hoče pogledati okrog sebe. Značilno je pri žirafi, da v grlu nima glasilk, tako da je obsojena na večni molk.

Ko so žirafe preganiali na avtomobilih, so dohnali, da lahko teko z brzino 45 km na uro. — Znamka Tanganyike iz leta 1922. kaže glavo te redke živali.

ŠAH

Problem 30

I. N. Šahodjakin

Beli na potezi dobi.

Damski gambit

6. kolo iz matcha Euwe - Flohr

Beli: Euwe

Črni: Flohr

1. d2—d4	d7—d5
2. c2—c4	c7—c6
3. Sg1—f3	Sg8—f6
4. Sb1—c3	g6—g7
5. Lc1—f4	d5×c4
6. a2—a4	Sf6—d5
7. Lf4—d2	Sd5—b4
8. Ta1—c1	Lf8—g7
9. Sc3—b1	a7—a5
10. Sb1—a3	c6—c5
11. Sa3×c4	c5×d4
12. Sc4—b6	Dd8×b6
13. Tc1×c8+	Ke8—d7
14. Tc8—c4	Th8—d8
15. e2—e3	Kd7—e8
16. Sf3×d4	Sb8—c6

Črni je prišel na svojevrsten način do umetne rošade in bi mogel sedaj s 16... L×d4; 17. ed, T×d4; 18. Tc8+, Kd7; 19. Tc1, Td6 obdržati svojega kmeta, toda on se velikodušno odpove tej mali materialni prednosti, ker hoče z naglim razvojem hitreje napredovati.

17. Sd4×c6	b7×c6
18. Dd1—b1	Lg7×b2!

Pametna taktika se kmalu izplača. Sedaj sledi izmenjalna kombinacija in črni izvojuje z nekaj krepkimi sunki zmago.

19. Tc4×b4	a5×b4
20. Db1×b2	Ta3×a4
21. Lf1—c4	b4—b3

Grozi Ta2.

22. Lc4×b3	Td8—b8
23. 0—0	Db6×b3
24. Db2—h8+	Ke8—d7
25. Dh8×h7	Ta4—a1

To zlomi vsak odpor. Za 26. Tf1×a1? sledi Db1+, 27. Le1, Db1×a1.

26. Ld2—e1	Db3—c4
27. Dh7—h3+	f7—f5
28. Dh7—g3	Tb8—b1
29. f2—f3	Dc4—e2

Beli kapitulira. Ta partija je bila najlepša v vsem matchu.

Angleška igra s konji

Rekordna partija svetovnega prvaka Aljehina na turnirju v Pasadeni v Kaliforniji s Finkom.

Beli Fink:

Črni: Aljehin

1. e2—e4	e7—e5
2. Sg1—f3	Sb8—c6
3. c2—c3	d7—d5
4. Dd1—a4	Sg8—f6
5. Sf3×e5	Lf8—d6
6. Se5×c6	b7×c6
7. e4—e5	Ld6×e5
8. d2—d4	Le5—d6
9. Da4×c6+	Lc8—d7
10. Dc6—a6	0—0

Amerikanec je hotel najbrže s to redko igrano otvoritvijo preizkusiti teoretično znanje svetovnega prvaka, kar pa ni imelo nobenega smisla. Za žrtvovanega kmeta ima črni prednost v razvoju, ki jo je težko nadomestiti.

11. Lf1—e2	Tf8—e8
12. Sb1—d2	Ta8—b8
13. a2—a4	---

Da prepreči Sb5.

---	Dd8—e7
14. Sd2—f1	Ld7—b5!

Torej vendar! Beli se je odpovedal nadaljevanju igre, ker se je moral nenadoma posloviti od svoje kraljice.

Rešitev problema 29

1. Sc6—e5 (grozi 2. Sg6+ in 3. D×e6 mat), d6×e5 (a), 2. Dg3. 1... T×e5 (b), 2. D×c3, 1. D×e5 (c), 2. De4! 1... D×e1 (d), 2. Sg6+, Kg8, 3. Tg8+

ko — obdržal do zdaj. Morda bi imel danes še več ljubiteljev, če bi ga ne bil nadomestil angleški način, ki ga mora zdaj znati vsak, kdor hoče veljati za olikanega.

Kakor gobe po dežju so se ustanovili tako zvani krožki za bridge (izg. brič!), zaradi katerih so imele dame izgovor, da so morale popoldneve in večere prebiti po kavarnah. Če so lačni možje še tako ugovarjali, žena je morala na bridge. Ta igra je za damski svet tako primerna, da ji še dolgo ne bo odklenkala zadnja ura. Sicer pa se drži proti pričakovanju v časih, ko je povojno ljudstvo »seglo« že po novih modnih norostih.

Z zvezdoslovjem so se do pred kratkim bavili le strokovnjaki. Zdaj je prepričanje, da se iz zvezd lahko prorokuje bodočnost vsakega živega bitja, zagrabilo široke množice. Vse ugiba... Zvezde bi morale razkriti usodo politikov in narodov; rešitev je zmerom več, končna pa je najrajši takšna, kot je potrebna. Včasi so to znanost visoko cenili; zdaj, ko razkrivajo njene tajnosti vsi, ni več resna. Vsaj pri onih neštetih ne, ki si z njo s trudom preganjajo dolgočasje in z lahkoto služijo denar...

Prav v zadnjem času pa je množico zavojeval »joj«. Oni koleščki na dolgih nitih, ki po čudnih naravnih silah kot perpetua mobilija poskakujejo v človeški roki... Igra je stara in izvira morda iz Amerike ali morda z Daljnega vzhoda. Igrali so jo v časih, ko ni bilo krize in ko

boj za obstoj ni bil tako kruto trd kot je danes. In tudi čas ni bil tako dragocen kot je zdaj. Zato je verjetno, da bo moda z »jojom« kmalu dosegla višek in se nato — kljub prvemu navdušenju — izgubila brez vsakih sledov. Resnih časov, v katerih živimo, bi bilo to najbolj vredno!

—(kh)

Gibanje pospešuje rast možganov

Naravoslovci so odkrili zanimivo dejstvo, da je razvoj možganov odvisen od telesnega gibanja. Opazili so, da so se pri podganah, ki so se tudi v ujetništvu mnogo gibale, razvili možgani nepričakovano in se povečali za tri odstotke svojega prvotnega obsega. Poskus so ponovili pri sedmih nadaljnjih generacijah in je vselej pokazal isti dosežek, podedoval pa se ni v nobenem primeru. Povečanje možganov se je opažalo vselej le pri takih živalih, ki so se mnogo gibale. Pri vbrizgavanju hormona za rast pa je obseg možganov ostal isti, dasi se je telo znatno povečalo. S tem bi bil — vsaj za podgane — dokazan vpliv telesnega gibanja na razvoj možganov.

»PREGANJANI LOVEC« (zabavna izrezanka)

HUMOR

Zdravnikova »nezgoda«

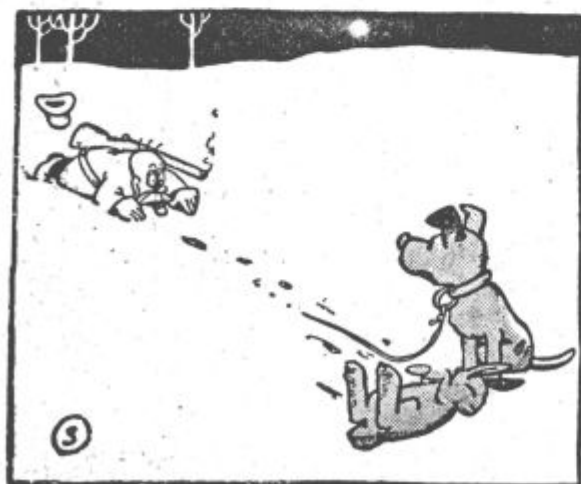

»Napravi sem si vozec na robcu, pa ne vem več, zakaj.«

»Nemara si ga hotel dati perici!«

COPYRIGHT P B BOX 6 COPENHAGEN.

Adamson je velik lovec!